

Stabilitet i fosterhjem

Internasjonal forskning om
barnets behov for trygghet og forutsigbarhet

ASGEIR FALCH-ERIKSEN

NOVA

Velferdsforskningsinstituttet

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Stabilitet i fosterhjem

Internasjonal forskning om
barnets behov for trygghet og forutsigbarhet

ASGEIR FALCH-ERIKSEN

Norsk institutt for forskning om
oppvekst, velferd og aldring
NOVA Rapport 4/2018

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) er fra 1. januar 2014 et forskningsinstitutt ved Senter for velferds- og arbeidslivs-forskning (SVA) på OsloMet – storbyuniversitetet (tidl. Høgskolen i Oslo og Akershus).

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferds-samfunnets tiltak og tjenester.

© Velferdsforskningsinstituttet NOVA
OsloMet – storbyuniversitetet 2018

ISBN (trykt utgave) 978-82-7894-657-2

ISBN (elektronisk utgave) 978-82-7894-658-9

ISSN 0808-5013 (trykt)

ISSN 1893-9503 (online)

Illustrasjonsfoto: © colourbox.no
Desktop: Torhild Sager
Trykk: Byråservice

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:
NOVA, OsloMet
Stensberggata 26 · Postboks 4, St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 67 23 50 00
Nettadresse: www.hioa.no/nova

Forord

Denne rapporten har som målsetting å beskrive hva som er årsaken til ustabilitet i fosterhjem, for deretter å gi et forslag på tiltak som kan bøte på denne ustabiliteten. Arbeidet er et resultat av et arbeid med varighet på underkant av tre måneder. På den tiden har kun et riss av fosterhjemsfagets utfordringer blitt belyst. Faget i sin helhet er mangefasettert, men rapporten har fokusert på stabilitet. Dette er et samlende ord som trekker på svært mye av fosterhjemsfaget. Målsetningen har vært å beskrive hva som skal kunne sikre en trygg omsorgskontekst med forutsigbarhet for barnet.

Rapporten er bestilt av leder og sekretariatet for en ny NOU om fosterhjemsomsorg. Utredningen ferdigstilles i løpet av 2018, og er et ledd i en stor satsing på å forbedre og forberede barneverntjenesten. I arbeidet vil jeg særlig takke Merete Onshus, Aina Lønne Bergundhaugen og Dag Lund Fallingen for en nøye gjennomlesning og kommentering.

Innhold

Sammendrag	7
1 Introduksjon	9
1.1 «En helhetlig gjennomgang» – Fosterhjemsutvalget:.....	13
1.2 Formålet med denne rapporten:	14
1.3 Hva et fosterhjem er i denne rapporten:	14
1.4 «Forutsigbarhet og trygghet» er «stabilitet» på «internasjonalt».....	15
1.5 Stabilitet – en sentral komponent i en barnets-beste-vurdering ved plassering.....	18
1.5.1 Stabilitet i lov om barneverntjenester:.....	19
1.5.2 Barnekonvensjonen og Grunnloven.....	19
1.6 Komponenter i omsorgsplasseringer som arbeid må rettes mot	21
1.7 Oppbygning av rapporten.....	23
2 Metodisk rammeverk og framgangsmåte	25
2.1 Søkestrategi med rapportens formål som utgangspunkt:	25
2.2 Målgruppe	26
2.3 Eklektiske tiltakspakker og generelle tiltak.....	27
2.4 Søk etter litteratur.....	28
2.5 Grå litteratur	29
3 Kilder til manglende stabilitet	31
3.1 Barnet.....	33
3.1.1 Barnets kjønn og alder:.....	33
3.1.2 Barnets psykiske helse:	34
3.1.3 Plasseringshistorikk	35
3.2 Biologiske foreldre og omsorgsbakgrunn.....	36
3.3 Plassering i slekt og nettverk vs. tradisjonelt fosterhjem	36
3.4 Samvær og kontakt med biologiske foreldre.....	37
3.5 Plassering sammen med søsken.....	37
3.6 Biologiske barn av fosterforeldrene	38
3.7 Skole	38
3.8 Fosterforeldre og stabilitet.....	40
3.9 Fosterforeldrenes personlige kvaliteter og matching	41
3.10 Relasjoner mellom fosterforeldre og fosterbarn.....	42
3.11 Forholdet til barneverntjenesten	43
4 Tiltak som bidrar til økt stabilitet og velvære for fosterbarn og fosterhjem	45
4.1 Frikjøp og veiledning som forsterkningstiltak:	46
4.2 Keeping Foster Parents Trained and Supported (KEEP)	46
4.3 Cognitive-behavioural parent training (CBT-PT).....	47
4.4 Short enhanced cognitive–behavioural parent training (CEBPT)	48
4.5 Promoting first relationships (PFR)	49
4.6 Neighbor to Family Sibling Foster Care Model	49
4.7 Treatment Foster Care – Oregon (TFC-O)	50
4.8 30 Days to Family	51
4.9 Parent Daily Report Checklist (PDR)	52

4.10 The Mockingbird Family Model (MFM)	52
4.11 Child Behavior Checklist (CBCL) og Youth Self-Report (YSR)	53
4.12 Staying connected with your teen (SCT)	54
4.13 Foster carer-foster child intervention (FFI).....	54
4.14 Communities that care (CTC)	55
4.15 Casey Foster Applicant Inventory (CFAI)	56
4.16 Promoting sibling bonds (PSB)	58
4.17 Middle School Success (MSS).....	59
4.18 3-5-7 Model	59
4.19 Ensuring Educational Stability for Children in Foster Care (Webinar).....	60
4.20 Fostering Healthy Futures (FHF), BEST Kids (Mentor-programmer)	62
4.21 Kids in Transition to School (KITS)	63
4.22 Case Management, Outreach, Referral, and Education (CORE).....	64
4.23 Graduation Success.....	64
4.24 Wraparound	65
4.25 Attachment and Biobehavioral Catch-up (ABC)	66
5 Konkluderende betraktninger	69
5.1 Enkeltbarn krever individuell behandling	69
5.2 Fosterhjem er midlertidig – må være stabilt så lenge det varer.....	70
Summary	73
Litteraturliste.....	75

Sammendrag

Formålet med rapporten er å forklare hva det er som skyldes ustabilitet i fosterhjems plasseringer, for deretter å forklare hva som kan gjøres for å sikre stabilitet. Rapporten er i hovedsak delt opp i tre ulike deler i tillegg til en metodedel. Den første delen er introduksjonen, og tar sikte på å forklare hvilken rolle stabilitet har under en plassering. Stabilitet og arbeid med å etablere en familieliknende situasjon for barna blir argumentert for at er og har vært et grunnleggende siktemål for fosterhjemstjenesten i norsk barnevern i mange år. I tillegg argumenteres det for at plasseringer i familieliknende tiltak, og som er stabile over tid, også bør utledes som en styringsnorm ut fra Grunnlovens § 104 og prinsippet om familiefortrinn. Barn i barnevernet, og som kan være i et fosterhjem, skal med andre ord ikke oppleve utilsiktede brudd under plassering.

Den andre delen tar sikte på å avdekke de mekanismer som gjør seg gjeldende og som medfører ustabilitet. Gjennomgangen baserer seg på kunnskap over empirisk forskning som beskriver ulike mekanismer under et plasseringsforløp i fosterhjem. Dette er igjen systematisert ut fra om barnet, biologiske foreldre, barneverntjeneste, fosterhjemmet eller skolen er årsak til ustabilitet.

Den tredje delen tar sikte på å presentere en serie med tiltak som man kan tenke seg at kan avhjelpe de situasjoner som leder fram til ustabilitet under plassering. Tiltakene er ikke satt sammen med tanke på graden av dokumentert virkning, men snarere som mer eller mindre utbredte tiltak som implementeres for å avhjelpe de situasjonene som forårsaker ustabilitet, og som er avdekket i del to.

Call it a clan, call it a network, call it a tribe, call it a family. Whatever you call it, whoever you are, you need one.

Jane Howard

Jeg slet veldig med å sovne den første uken. I starten følte jeg meg som en slags «outsider» eller langvarig gjest. Heldigvis kjente jeg en av fosterforeldrene mine fra før, noe som gjorde det noe lettere.

*Hans Christian Knudsen –
Aftenposten 01.12.17*

1 Introduksjon

Familien er den naturlige oppvekstarenaen for barn. Den er så avgjørende for moderne samfunn over hele verden, at det normale er at familielivet er gitt et særskilt rettslig og politisk vern gjennom konstitusjoner og gjennom menneskerettighetene. Dette gjelder også i Norge, og Norge har en av de lengste tradisjonene med å yte vern av barn når foreldrene ikke skjøtter sitt foreldreansvar godt nok. Med dette ansvaret er foreldrene «*skyldige til å gje barnet forsvarleg oppseding og forsyting*» (barnelova – bl. §30). I forvaltningen av denne «oppsedingen» er foreldrene gitt et konstitusjonelt vern av sine valg for «oppseding» gjennom retten til vern om familielivet (Grunnloven – *Grl.* §102). I de tilfeller et barn er utsatt for omsorgssvikt, og barnets integritet er truet, skal barneverntjenesten gripe inn for å yte vern om barnets helse og utvikling (*lov om barneverntjenester – bvl.* §1-1), og dette kan i dag sies å være tilsvarende konstitusjonelt forankret gjennom barnets rett til vern om sin personlige integritet (*Grl.* §104). Barnevernet balanserer i dette formelle landskapet, med den ene grunnleggende retten til vern på den ene siden, og retten til familieliv på den andre.

Når barnevernet aktiveres og griper inn, så gjør de dette nettopp med tanke på at foreldreansvaret ikke har vært forvaltet godt nok, eller at det har vært forvaltet galt. Barnevernet kan så gripe inn og tilsidesette retten til familieliv og da særlig foreldreretten. Foreldreretten kan også til slutt fjernes gjennom at barnet adopteres bort. Påstanden som åpner opp for tvang, og til og med adopsjon, er at barnets helse og utvikling har blitt utsatt for sviktende

omsorg og kan i verste fall være skadet. Når frivillige hjelpetiltak ikke fører frem, så griper det offentlige inn «i foreldrenes sted» gjennom bruk av såkalte omsorgstiltak. Dette er kjent som «*in loco parentis*»-doktrinen. Når det offentlige erstatter foreldrene, gjennom bruk av fosterhjem eller institusjon, så gjøres dette på et midlertidig grunnlag. Det offentlige rolle som forelder skal prøves på jevne mellomrom gjennom å vurdere omsorgskompetansen hos foreldrene eller adopsjon. Fosterhjemmet er det mest brukte omsorgstiltaket når det offentlige midlertidig må overta omsorgen for et barn. I 2016 var det på en tilfeldig dag plassert 11 771 barn i fosterhjem (fordelingen er i tabellen under), mot 1 212 barn på institusjon.

Tabell 1: 2016: Fosterhjemstiltak per 31. desember

Fosterhjem i familie og nære nettverk	2 893
Fosterhjem utenfor familie og nære nettverk	7 497
Statlige familiehjem	633
Fosterhjem for barn med atferdsvansker (jf. bvl. §4-27)	12
Beredskapshjem	712
Andre fosterhjemstiltak	24
Totalt	11 771

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fosterhjem, som barneverntiltak, har til hensikt å være et så normalt hjem som mulig for barnet, altså et privat hjem for barn til å vokse opp i (jf. bvl. § 4-22). Barn som er plassert i fosterhjem skal da få fosterforeldre som «*har særlig evne til å gi barn et trygt og godt hjem*» (bvl. § 4-22). Et fosterhjem er på den måten en oppvekstarena etablert av det offentlige, og er grunnleggende sett basert på national-staters forplikters til å yte vern av barn «i foreldrenes sted».¹

Et av de mest avgjørende kjennetegnene for familien som oppvekstarena er den historiske erkjennelsen om at familien skaper forutsigbare og trygge rammebetingelser for utviklingen av barn og barndommen. Forutsigbarheten og tryggheten som barn i vanlige familier opplever skal også kunne oppleves av barn når de plasseres under offentlig omsorg i fosterhjem. Fosterhjem som tiltak skal skape en stabil situasjon for barnet, gjennom at hele tiltaksløpet blir

¹ I dag kan dette enklest ses i Barnekonvensjonens Art. 19 gjennom barnets rett til vern, og Art. 20.3 som ramser opp eksempler på plasseringsalternativer. Doktrinen har i Norge vært tilstede helt tilbake til 1896 da Francis Hagerup introduserte Norges første barnevern (Falch-Eriksen, 2012).

underlagt krav til at barnet opplever «stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen» (*bvl.* § 4-1, ref. også *bvl.* §4-15), med høy grad av kvalitet og forsvarlighet på omsorgen som ytes (*bvl.* §1-4); fosterforeldre skal gi et «trygt og godt hjem» (*bvl.* § 4-22) basert på en betraktning av barnets beste (*bvl.* §4-1, ref. Barnekonvensjonen Art. 3.1, ref. Grl. § 104). Stabiliteten som skal ytes barnet er ikke bare en formell forutsetning for fosterhjemsplasseringen, men skal også virke retningsgivende for fosterhjemmets funksjon, nemlig at fosterhjemmet også *de facto* skal sikre at barnet settes i stand til å utvikle seg videre så normalt som mulig i sin egen barndom.

Fosterhjemmet er det eldste tiltaket i barnevernet, og har røtter lengre tilbake enn selve barnevernet. Tilsynelatende er det også behandlet som det enkleste, og da særlig fordi institusjonsbarnevernet alltid overskygger fosterhjem som tiltak, og er følgelig viet svært mye mer plass. I forarbeidene til den første barnevernloven av 1896 var det tilstrekkelig å rekruttere fosterforeldre som passet til barnets individualitet, fra familier «hvis økonomiske stilling er god, hvis liv er ulastelig og som frembyr tilstrekkelig garanti for barnets fysiske, moralske og intellektuelle utvikling» (Getz, 1892). På den tiden ble fosterhjem kaldt familiehjem.

Den neste loven gikk litt lengre, og innførte en åpning også for tilsyn og høyere grad av oppfølging av fosterhjemmet; det ble stilt krav ut over at fosterhjemmet skulle replisere et vanlig hjem. Loven av 1953 skulle også satse langt mer på fosterhjem i stedet for barnehjem og institusjonsbarnevernet (Innstilling I: Lov om Barnevern, 1951), noe som reflekterer den underliggende familie-sentrerte innretning som 1953-barnevernet var tiltenkt. Den enkle behandlingen av fosterhjem i forarbeidene til de tidligere lover bør ikke forveksles med at fosterhjem som tiltak er enkelt.

Fosterhjemsforskningen har lange røtter, og de ulike operative mekanismene som gjør seg gjeldende under en plassering, forut for plassering og etter plassering, har i økende grad blitt avdekket, diskutert og forklart.² Det har allikevel tatt tid, og mange vil si at tid gjenstår, for å overføre en kunnskapsnorm, altså en norm som forskningen kan sies å støtte opp om, over til bruk i

² Forskning som tar sikte på å forklare hva som skjer i et fosterhjem har som regel tatt siktemål på å avdekke operative mekanismer under et plasseringsforløp, altså at forskningen som forklarer hva som skjer, gjør dette gjennom å avdekke mekanismer. Mekanismer av denne typen er kausale mønstre som oppstår ofte og som er enkelt å gjenkjenne, og forklaringer av de faktiske forhold tar sikte på å avdekke de ukjente årsakene til hva som skjer, eller å avdekke ukjente virkninger av hva som skjer (Elster, 2007).

profesjonell praksis nasjonalt. Med en slik «best-praksis norm» siktes det til en profesjonell praksis som behandler saker ut fra en gjensidig delt kunnskapsstandard, på tvers av praksisfeltet, for hva profesjonell praksis innebærer, og som sikrer at ulike profesjonsutøvere ville valgt de samme handlingene idet de blir presentert med den samme saken (Grimen & Molander, 2008).³ Et slikt krav underbygges også av et rettsprinsipp, nemlig at barn og foreldre står likt overfor loven, det vil si også de ekstra-rettslige praksiser som utgår fra den (Eriksen, 2001).

Utfordringsbildet som manglende profesjonelle praksisnormer skaper, blir desto større for et norsk barnevern, hvor kilder til variasjoner er utbredt og saksbehandlere stort sett står overfor saker som erfares som ulike. For å illustrere variasjoner kan vi hente tall ut fra Statistisk Sentralbyrå (SSB) fra 2016 og som viser hvordan variasjoner preger barnevernet, og som vi bør anta at har sterke virkninger inn i arbeidet med fosterhjem som tiltak. Det er f.eks. 426 ulike kommuner, de er av ulike størrelser, ulik politisk innretting, de har ulike budsjetter og ulike forvaltningsmessige prioriteringer. Allikevel har hver eneste kommune et delegert ansvar for å sørge for å ha en barneverntjeneste. Mange, men langt fra alle, har inngått interkommunale samarbeid på barnevernfeltet. I et slikt variabelt landskap påvirket tjenestene på tvers av kommune-Norge, og på tvers av tiltaksporteføljen i barnevernet, 54 000 ulike barn og deres familier ut fra barnets og familiens behov. De som utførte arbeidet fordeler seg over 5787 stillinger, hvorav 1611 er sosionomer, og som da har en annen utdanning enn barnevernspedagogene som utgjør 2710 praktikere. De ulike utdanningene har ulike innretninger og ulike formål, og de fordeles over cirka 20 utdanningsinstitusjoner. Inn i dette landskapet er det foretatt beslutninger om at cirka 15 000 barn skal bo utenfor familiehemmet, og 15 000 nye barn ble besluttet at skulle inn i barnevernets tiltaksfold for 2016. Når variasjonene er så store og påvirker så mange, så er kravene desto høyere til utvikling av en best-praksis normer for profesjonell praksis. Dette innebærer altså at det er en enighet om hva man bør gjøre i praksisfeltet, og at

³ I Norge har det statlige barnevernet, det vil si departementet, blitt gitt en sentral oppgave med å forske, utvikle utdanning og informasjonsmateriell for at praksis etter loven blir løst forsvarlig. Denne oppgaven er delegert til fagdirektoratet. Direktoratet er ikke nevnt i loven, men myndigheten som delegeres kan spores til *bvl.* §2-3 - bokstav b-f. Se også «Prop 106 L (2012-2013) – Endringer i barnevernloven», for beskrivelsen av såkalte «faglige anbefalinger».

barnevernet som et praksisfellesskap må sikre at barn møter den samme kvaliteten når de mottar tiltak (jf. GrL. §§ 102, 113).

1.1 «En helhetlig gjennomgang» – Fosterhjemsutvalget:

I 2016 ble «St.Meld.Nr.17 (2015–2016): Trygghet og omsorg – fosterhjem til barns beste», presentert for Stortinget. På grunnlag av meldingen ba Stortinget regjeringen om en større utredning om fosterhjemsomsorgen i Norge: «*Stortinget ber regjeringen om at det igangsettes en NOU om fosterhjemsomsorgen for å få en helhetlig gjennomgang*» (Anmøndingsvedtak nr. 753).⁴ Under framleggelsen av fosterhjemsmeldingen underbygde statsråd Solveig Horne den normativ-rettslige føringen som ligger i fosterhjemsoppdraget, og som derigjennom kan virke til å illustrere den politiske målsetningen for praksisutviklingen i norsk barnevern:

Fosterforeldre gjør en uvurderlig jobb for samfunnet og for de barna som trenger et nytt, trygt og stabilt hjem. Jeg vil rette en stor takk til alle de som åpner sine hjem for å gi trygghet og omsorg til fosterbarna. (Solveig Horne 2016)⁵

Den demokratiske funderte målsetningen som Horne her ytrer, er så at innsats bør iverksettes for at barna skal oppleve trygghet, stabilitet og omsorg.

Barne- og likestillingsdepartementet nedsatte deretter et utvalg til å utføre oppdraget som Stortinget hadde gitt. Det overordnede målet med utredningen ble formulert i utvalgets mandat: «*utrede rammevilkårene for ordinære fosterhjem. Hensikten er at barna og fosterfamiliene får større forutsigbarhet, mer trygghet og bedre tilpassede tiltak.*»⁶ Det ble argumentert for at den største utfordringen er å rekruttere tilstrekkelig med riktige fosterhjem som møter barnas behov. Fraværet av nasjonale faglige rammevilkår i et barnevern som i økende grad skal bli kommunalt, innebærer det vi allerede har omtalt som fraværet av best-praksis normer som grunnlag for profesjonell praksis. Et slikt

⁴ <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Vedtak/Sak/?p=64471> Lastet inn 13.10.17

⁵ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/trygghet-og-omsorg--fosterhjem-til-barns-beste/id2478248/> Lastet inn 16.11.17

⁶

<https://www.regjeringen.no/contentassets/a4b70e3cd260421cb286a1057d37821c/mandat---nou-rammebetingelser-for-ordinare-fosterforeldre.pdf>. Lastet inn 16.11.17

fravær gjør at tjenesten framstår som lite forutsigbar og koordinert, og at de på et aggregert nivå framstår som vilkårlige og forskjellsbehandlende i alle ledd av fosterhjemsinstituttet. Å ikke kunne vite hva man kan forvente har betydning for hvorvidt man kan stole på tjenesten eller ikke (Grimen, 2008).

Ulikheter i rammevilkårene på tvers av kommuner har rot i flere forhold. Det kan være tjenestens tiltaksutvikling, opplæring i tiltak, veiledning i praksis, tilrettelegging for oppfølging, og økonomiske virkemidler mellom fosterforeldre. Utredningen skal derfor omfatte hvilke tiltak som bør benyttes i ulike situasjoner, og på hvilket tidspunkt økonomiske virkemidler bør iverksettes. En utredning med anbefalinger for når, og hvilke tiltak som kan benyttes, vil kunne bidra til å konsolidere praksis rundt visse praksisnormer fremfor andre, og derigjennom bidra til å profesjonalisere fosterhjemtjenesten og sikre økt forutsigbarhet for både fosterforeldre og fosterbarn.

1.2 Formålet med denne rapporten:

Denne rapporten har til hensikt å bidra inn i fosterhjemutvalgets arbeid. Formålet er å sammenstille og vurdere forskning og eventuell annen kunnskap om tiltak som skal hjelpe barneverntjenesten eller fosterfamilien til å sikre forutsigbarhet og trygghet for barna og fosterforeldrene. Dette vil innebære å belyse hvilke tiltak, som f.eks. typer foreldreveiledning og skoletiltak, som er viktig for å skape forutsigbarhet og trygghet for barna og fosterforeldrene under en omsorgsplassering. I tillegg skal rapporten fokusere på internasjonal forskning og ikke den norske. Det betyr ikke at norsk forskning ikke vil bli henvist til, men at det er primært den engelskspråklige forskningsfront som søkes belyst i denne rapporten.

1.3 Hva et fosterhjem er i denne rapporten:

Fosterhjem i denne rapporten er i all hovedsak de fosterhjemmene som skal vare over tid, og som omtales som ordinære.⁷ Denne rapporten vil ikke diskutere norske fosterhjemstyper, men henviser til denne typen da ordinært fosterhjem er den mest sammenliknbare med andre land. De tiltak som omtales

⁷ Et ordinært fosterhjem er først og fremst et hjem som mottar arbeidsgodtgjøring og utgiftsdekning som ikke er høyere enn KS-satsen for fosterhjem. I tillegg har ikke ordinære fosterhjem i utgangspunktet spesielle forsterkningstiltak, men disse kan eventuelt settes inn ved behov.

mot slutten av rapporten vil også kunne omtales som en viss form for forsterkningstiltak. De faglig begrunnede tiltakstypene som skisseres opp, og som kan bidra til å sikre en forutsigbarhet og trygghet under plassering, vil kunne innebære en merinnsats ut over et ordinært fosterhjem, men om tiltak som norsk praksis i dag ikke har implementert nasjonalt skal falle inn under et begrep om forsterkning, eller for eksempel typer norsk barnevern ikke har, som f.eks. «spesialistfosterhjem» eller «behandlingsfosterhjem», faller på utsiden av denne forskningsrapportens siktemål. Derfor vil ikke rapporten diskutere om for eksempel ulike opplæringsformer, oppfølgingsrutiner og skoleinnsatser skal forstås som forsterkning eller ikke. Ordinære fosterhjem innebærer også et omsorgsvedtak i Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Følgelig vil dette også innebære fosterhjem i slekt og nettverk i og med at dette *alltid* skal vurderes først ved valg av fosterhjem (*forskrift om fosterhjem* § 4).

Selv om en slik avgrensning blir gjort vil dette ikke innebære at kunnskap om fosterhjem og tiltak nevnt i denne rapporten ikke f.eks. kan tenkes benyttet ved foreldres frivillige plassering av barn, eller hva som kan kalles frivillig plassering eller kortvarig plassering (som f.eks. beredskapshjem). Men, i og med at formålet med rapporten er å studere kunnskap om, og tiltak for å bygge opp et trygt, forutsigbart og stabilt hjem, så faller frivillige tiltak og kortvarige tiltak ut. De kortvarige tiltakene vil allikevel berøres indirekte fordi de skaper støy i et senere plasseringsløp, og da særlig på grunn av mengden stress barn blir påvirket av. Senere vil det bli argumentert for at ønsket om stabilitet vanskeligere blir oppnå når det tar lengre tid å oppnå en stabil plassering.

1.4 «Forutsigbarhet og trygghet» er «stabilitet» på «internasjonalt»

I denne rapporten vil samlebetegnelsen *stabilitet* benyttes når vi sikter til «forutsigbarhet» og «trygghet». Hovedgrunnen er at stabilitet i et plasseringsforløp er forutsetninger for både trygghet og for forutsigbarhet. Stabilitet er i den internasjonale forskningslitteraturen fagtermen som fanger opp slike og tilsvarende trekk ved en fosterhjems plassering. Stabilitet skal med andre ord ikke misforstås som at det er entydig – tvert imot. I forskningslitteraturen utgjør derfor stabilitet et flertydig begrep, hvorpå forutsigbarhet og trygghet i de fleste sammenhenger er implisitt i stabilitetsbegrepet.

På engelsk kommer begrepet ofte i ordpar med blant annet «well-being» og «permanency». Dette gjøres for å vise til hva stabilitet peker henimot. Når

stabilitet også handler om «well-being», så er dette i tråd med hva vi kan legge i det norske begrepet «trygghet», mens «permanency» peker mot noe annet, nemlig «forutsigbarhet» eller «bestandig». Både å sikre en varig, men også en trygg plassering, i betydningen stabil, blir henvist til som normative og rettslige ideal som fosterhjemspraksis skal rette seg mot.

En underliggende normativ føring kan bidra til å klargjøre ønsket om at plasseringer skal vedvare over tid. I og med at dette er en norm ved plasseringer som man har valgt framfor en annen, så kan det være hensiktsmessig å angi et eksempel på valget av et slikt rasjonale og føring for plassering:

...highlighting the value of rearing children in a family setting, preferably their biological families, [and] a theoretical framework stressing the stability and continuity of relationships to promote children's growth and functioning (Fein, Maluccio, Hamilton, & Ward, 1983).

Stabilitet trenger med andre ord ikke kun å sikte til et fravær av brudd eller flytting fra fosterhjemmet, men også til at plasseringen har kvaliteter som oppleves både å vedvare over tid og som et gode, først og fremst av barnet, men dernest også fosterfamilien.

I norsk sammenheng har vi også knesatt en slik forståelse av begrepet stabilitet. Det ligger for eksempel i kravet til stabilitet i *bvl.* § 4-1:

Ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapitlet skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet. Herunder skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.

Stabil og god voksenkontakt sikter her til barns behov for voksne omsorgspersoner, og til hva barnelova omtaler som «oppseding». I forarbeidene til denne rettsregelen understrekes det at stabil og god voksenkontakt.

...er ett av flere momenter som må inngå i en vurdering av hva som er til barnets beste. Denne vurderingen kommer særlig inn i forbindelse med saker som gjelder flytting av barn, eller hvor det er truffet vedtak om å overta ansvaret for barnet. Departementet mener at dette er et moment av særlig betydning, og at det fortjener en plass i lovteksten. (Ot.prp.nr.44 (1991-1992)).

Kravet til stabilitet, og da i forbindelse med å sikre at barnet opplever en trygg og forutsigbar omsorgsplassering, og at brudd i plasseringen er uønsket, ble bekreftet som et kvalitetsmål i meldingsdelen som fulgte den siste store lov-endringen til barnevernloven:

Stabilitet og kontinuitet i omsorgen står sentralt når barnevernet har overtatt omsorgen for et barn. Barn skal i minst mulig grad flytte mellom ulike omsorgstiltak, og de skal forholde seg til færrest mulig omsorgspersoner. I tillegg skal barn sikres forutsigbarhet gjennom å vite hva som skal skje på kort og lengre sikt (Prop 106 L (2012–2013))

Begrepene «forutsigbarhet» og «trygghet» er typisk norske begreper sammenliknet med engelske fagtermer innen fosterhjemsfaget. I den internasjonale litteraturen, noe som denne rapporten vil basere seg på, så er det altså benevnningen stabilitet, «permanence» og «well-being» som er typiske, men også at «well-being» og «permanence» forutsetter at stabilitet er etablert kronologisk forut for «permanence» og «well-being».

Selv om søket etter litteratur, som vi kommer tilbake til i neste kapittel, vil fokusere på den delen av fosterhjemsfaget som har med stabilitet å gjøre, vil begrepene «forutsigbarhet» og «trygghet» spille en rolle i fortolkningen av stabilitetsbegrepet. «Forutsigbarhet» vil sikte til at barn vet «hva som skal skje på kort og lengre sikt» og at de opplever kontinuitet med tanke på voksenkontakt som sikrer barnets utvikling (Prop 106 L (2012–2013)). I Prop 106 L (2012–2013), blir «forutsigbar» brukt i samme ordelag som stabilitet. Det siktes da særlig til at fosterbarn må delta i plasseringsforløpet, og at de lyttes til når problemer eskalering mot «nesten brudd» (omtalt som «near break»). Det å lytte til barnet er også et krav ut fra Barnekonvensjonen Art. 12 (vi kommer tilbake til dette).

Med «trygghet» siktes det til et grunnleggende behov hos barnet, med fravær av stress og usikkerhet og et godt grunnlag for utvikling på egne betingelser. Trygghet fremgår også ifra inngrepskriterium i barnevernloven, og som er hyppigst brukt når det skal vedtas en omsorgsovertakelse i norsk barnevern:

...dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling (bvl. § 4-12)

I tillegg er det et krav til fosterforeldre at nettopp «trygghet» skal kunne ytes til fosterplasserte barn (ref. *bvl.* § 4-22). I forarbeidene til barnevernloven er «trygghet» forklart med hva det ikke er:

1. Utrygghet skapes av en følelsesmessig avvisning av barnet eller at foreldrene ikke er i stand til å dekke barnets kontaktbehov
2. Tvang og vold i hjemmet skaper utrygghet
3. Utrygghet kan skapes gjennom foreldrenes psykiske lidelser
4. Noen barn er spesielt hjelpetrengende på grunn av påkjenninger som gir et særlig behov for trygghet (Ot.prp.nr.44 (1991–1992))

Trygghet kan med dette sies å bli behandlet som en følelsesmessig tilknytting, en relasjon, til voksenpersoner som sikrer barnet et oppvekstmiljø kjennetegnet av et fravær av stress.

1.5 Stabilitet – en sentral komponent i en barnets-beste-vurdering ved plassering

Stabilitet framgår, som sitert over, i ett av seks kvalitetsmål for norsk barnevern ifølge Stortingsmeldingen som fulgte «Prop. 106 L (2012–2013): Endringer i barnevernloven». Her understrekes stabilitet som et avgjørende trekk ved, og siktemål for, plassering av barn i fosterhjem, og at barnet eller søskenflokken som er plassert skal oppleve minst mulig grad av unødvendig stress, flytting, at de har færrest mulig voksne som er ansvarlig for daglig omsorg, og at disse voksne ikke skal skiftes ut (Ref. kvalitetsmål 2 i Prop 106 L (2012–2013)).⁸

Som svar på sin egen oppfordring i Stortingsmeldingen svarer departementet i meldingsdelen med at de har som målsetning «Å ha nok fosterhjem med en kvalitet som gir den grunnleggende trygghet, stabilitet, omsorg og utvikling som barnet har behov for» (Prop 106 L (2012–2013)). Tilleggskravet til en slik målsetning er at trygghet, stabilitet, omsorg og utvikling skal filtreres

⁸ Kvalitetsmålene som brukes er kjente og generelle sentrale indikatorer for offentlige tjenester. Kvalitetsmålene er kjente mål hentet fra World Health Organizations programsmål fra 1970-tallet, og kan brukes i barnevern, så vel som i helsesektor. På tvers av tjenesteapparater brukes derfor tjenestemålene i en formell forstand, og det gis et materielt innhold til kvalitetsmålene avhengig av hvilken tjenestesektor som målene angår. På den måten virker kvalitetsmålene som sentrale og sammenliknbare indikatorer for hvorvidt norsk barnevern virker etter sin intensjon.

gjennom gjeldende rett innen barnevernet, og da særlig prinsippet om barnets beste (jf. GrL § 104, Barnekonvensjonen Art. 3.1., *bvl.* § 4-1).

1.5.1 STABILITET I LOV OM BARNEVERNTJENESTER:

Når plasseringsalternativet er bestemt, jf. *bvl.* § 4-14, skal ifølge *bvl.* § 4-15 «stedet for plassering velges ut fra hensynet til barnets egenart og behov for omsorg og opplæring i et *stabilt miljø*», jf. *bvl.* § 4-15.⁹ Stabilitet blir derigjennom grunnleggende forutsetning for omsorg og opplæring, og stabilitet blir framtreddende når det skal tas tilbørlig hensyn til at barnet opplever kontinuitet i sin oppdragelse. Dersom barneverntjenesten i tillegg vet at omsorgsvedtaket må bli varig, så må dette reflekteres i valg av et fosterhjem som skaper forutsigbarhet og trygghet for barnet til å utvikle seg videre i.

For å oppnå denne stabiliteten skal det ifølge *bvl.* § 4-22 velges fosterforeldre som har særlige evne til å gi barnet eller søskenflokket et trygt og godt hjem. Dette setter store krav til fosterforeldrene og deres ferdigheter til å imøtekomme utfordringer som oppstår umiddelbart ved barnets plassering og på sikt, og at utfordringene overkommes uten at det leder til brudd og flytting av barnet. Ved en utilsiktet flytting, eller en flytting som ikke er ønsket av barnet, så har fosterhjemsplasseringen sviktet sitt formål, og en replassering i et nytt fosterhjem vil medføre, på grunn av barnets negative erfaringer og tillitsbrudd til fosterhjemmet, at stabilisering av omsorgssituasjonen blir vanskeligere (Harkin & Houston, 2016).

1.5.2 BARNEKONVENSJONEN OG GRUNNLOVEN

Barnekonvensjonen ble norsk lov da den ble innlemmet i lov om styrking av menneskerettighetenes stilling (Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett – *mrl*) og inkorporert i norsk lovgivning i 2003. Fra og med 2003 skal derfor Barnekonvensjonens bestemmelser ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning foruten Grunnloven (*mrl* § 3). Det mest relevante å trekke fram for denne rapporten er Artikkel 20, i kombinasjon med de grunnleggende bestemmelser i Art. 2 (prinsippet om ikke-diskriminering), Art. 3 (prinsippet om barnets beste), og Art. 12 (prinsipp om medvirkning):

⁹ Dette er ikke nytt. Tilsvarende krav er stilt i 1953-lovens § 31, og 1896-lovens § 22.

Article 20

1. A child temporarily or permanently deprived of his or her family environment, or in whose own best interests cannot be allowed to remain in that environment, shall be entitled to special protection and assistance provided by the State.
2. States Parties shall in accordance with their national laws ensure alternative care for such a child.
3. Such care could include, inter alia, foster placement, kafalah of Islamic law, adoption or if necessary placement in suitable institutions for the care of children. When considering solutions, due regard shall be paid to the desirability of continuity in a child's upbringing and to the child's ethnic, religious, cultural and linguistic background.

Artikkel 20 antyder et hierarki når det kommer til plassering av barn i det offentlige omsorg. Alternativene inkluderer blant annet fosterhjem, adopsjon og, om nødvendig, plassering på institusjon. Sagt på en annen måte så er fosterhjem og adopsjon noe som skal prioriteres framfor institusjon, og at institusjon kun skal brukes «om nødvendig». I og med at fosterhjem formelt er et barnevernstiltak som hyppig kan prøves av foreldre og hvor foreldreansvaret fortsatt er hos barnets foreldre, så kan et barns stabilitet under oppvekst reelt kun sikres gjennom tilbakeføring eller gjennom adopsjon (Falch-Eriksen, 2016). Stabilitet i forbindelse med fosterhjem handler dermed om å unngå brudd, og at barnet opplever trygghet.

Når fosterhjem blir valgt som omsorgstiltak, så er det avgjørende at dette valget i sin helhet er til barnets beste, og at barnet har deltatt i beslutningen til den grad det er modent nok (Barnekonvensjonen Art. 12). Barnets beste handler da ikke bare om en omsorgsdiagnose av hjemmet, og at et omsorgsvedtak må fattes, men også hvordan det går i fosterhjemmet, og at det gir barnet kontinuitet og stabilitet i sin utvikling videre.

I Grunnlovens § 104 er barn gitt en rett til vern om sin personlige integritet. Vernet av barns integritet skal anses som en tyngre rettighet enn hva voksne har med tanke på deres rett til familieliv og privatliv (Jf. Grl § 102, og Dokument 16 (2011–2012)). Vi sier da at barnets rett til vern av personlig integritet trumfer retten til familieliv og privatliv. Staten står da ifølge Grl. § 104 som garantist for barnets trygghet og utvikling, og i forarbeidene understrekes det at «i de tilfeller hvor myndighetene er klar over barnets forhold og overhodet ikke iverksetter tiltak for å beskytte barnet, at barnet eller noen på

vegne av barnet kan kreve bedre beskyttelse» (Dokument 16 (2011–2012)). Denne forståelsen av Grl. § 104 rammer fosterhjemsarbeidet i de tilfeller trygghet og forutsigbarhet ikke er forsøkt etablert til den grad at barnet evner å utvikle seg videre og at det kan påstås at det ytes vern av barnets integritet.

Fosterhjemmet framstår fra Barnekonvensjonen som et foretrukket barnevernstiltak når barn må tas ut av omsorgen til sine foreldre, men hvor foreldrene fortsatt kan få barna tilbakeført (de fleste former for adopsjon har ikke denne muligheten). Denne forståelsen av tiltak må også filtreres gjennom Grunnlovens prinsipp om familiefortrinn når det kommer til barneoppdragelse av barn under offentlig omsorg (Grl. § 104 – tredje ledd). Midlertidigheten av fosterhjem underbygges videre av voksnes rett til familieliv (Grl. § 102), og er ment å styre norsk barnevern gjennom særlige begrunnelseskrav for inngrep og oppfølging av barn. Det er i familien at forholdene normalt blir lagt til rette for barns oppvekst og utvikling – det er familien som normalt er arenaen som skaper trygghet og forutsigbarhet for barnet (Donohue, Bradley-King, & Cahalane, 2013). Mens det normale er å vokse opp i familie, så skal barnevernet sørge for at et barns omsorgssituasjon ikke skal ramme barnets helse og utvikling negativt. Når et barn ikke lengre kan vokse opp ut fra hva et barn fortrinnsvis skal vokse opp i, altså barnets egen familie, så må barnet motta noe tilnærmet en slik arena dersom dets integritet skal kunne ytes tilsvarende vern som hva de fleste i Norge mottar. Når så det offentlige overtar den daglige omsorgen for et barn, i et fosterhjem, så er det avgjørende at barnet også opplever stabilitet gjennom trygghet og forutsigbarhet.

1.6 Komponenter i omsorgsplasseringer som arbeid må rettes mot

For at barneverntjenesten skal kunne sikre barn og fosterfamilier stabilitet under en omsorgsplassering, så må man foreta en analyse av hvilke faktorer i et plasseringsforløp som vil kunne skape en ustabil omsorgskontekst – altså destabiliseringsfaktorer. For å gjøre dette må vi dekonstruere fosterhjems-plasseringen i ulike komponenter som er relevante for å forstå stabilitetsarbeidets mekanismer, og som tjenesten må forholde seg til for å sørge for trygghet og forutsigbarhet under plasseringen. I alle disse komponentene er det ulike aspekter som spiller inn og som er relevante for stabilitetsarbeidet. For eksempel vil det forut for et omsorgsvedtak være en historikk for barn, foreldre og fosterforeldre som alle har en rolle i forbindelse med å sikre stabilitet ved en framtidig plassering.

Dersom et barn har utfordringer knyttet til antisosial atferd, så er det avgjørende at fosterhjemmet kan håndtere dette for at plasseringen skal forbli stabil. Antisosial atferd har store ringvirkninger på foreldrenes mestrings- og stressnivå samt fosterbarnets egen trivsel, opplevelse av mestring, og evne til å bli sosialt integrert. Et annet eksempel vedrørende hva stabilitet innebærer er trekk ved en plassering som sikrer at plasseringen varer. I internasjonal faglitteratur blir dette omtalt som «permanency-planning», og handler om å sikre at plasseringen i fosterhjemmet vedvarer så lenge den trenger – at man uansett går inn for å etablere en «family for life» med tilknytting og trygghet, om enn barnet blir adoptert bort eller tilbakeført (Schofield, Beek, & Ward, 2012; Sinclair, Baker, Lee, & Gibbs, 2007). Poenget er at omsorgsplasseringen i fosterhjem, om alt annet holdes likt, er den samme gjennom hele plasseringsløpet. Et siste eksempel kan være eskaleringer henimot det som på norsk omtales som «nesten brudd». Dette er den avgjørende tiden før fosterforeldre ikke lengre er i stand til å overholde fosterhjemsoppdraget. På dette tidspunktet er det avgjørende med riktige og mange nok tiltak for å de-eskalere situasjonen.

Et brudd i et fosterhjem som ikke er planlagt er det endelige uttrykket for at livssituasjonen til både barna og fosterforeldrene er uforutsigbar og utrygg. På den måten vil et brudd, eller «nesten brudd»¹⁰, innebære en avslutning av fosterhjemstiltaket på grunner som ikke er tilsiktet, og er noe som skal kunne motarbeides intensivt gjennom ulike tiltak som virker på ulike plasser i fosterhjemsorganisasjonen.

Den enkleste oppdelingen av risikobildet for en plassering i fosterhjem er at det er en forhistorie som har ledet fram til plassering i fosterhjem på den ene siden, og selve plasseringen på den andre (En tilsvarende fremgangsmåte er først utviklet av Rock et.al. (2015)). Vi kan kalle den første delen for plasseringsbakgrunn, og den neste delen for plassering. Disse hovedkomponentene kan igjen deles opp etter aktører som spiller en rolle i plasseringen, og som av ulike grunner kan skape en ustabil plassering. Plasseringsbakgrunnen kan igjen deles opp i barnet, søskenflokket og foreldrene og barneverntjenesten.

Under plassering er de samme aktørene til stede som forut for plassering, altså barn, familie og barnevernet, men også fosterfamilien og skole som egne aktører. Allikevel skifter de ulike aktørene roller under fra før plasseringen til

¹⁰ «Nesten brudd» er en fagterm direkte oversatt fra engelsk, «near breakdown», «near move», og antyder at det er et lite tidsrom igjen før brudd inntreffer, og at det derfor må gjøres noe umiddelbart og intensivt.

selve plasseringen. Faktorer som leder fram til at plasseringen kan bli ustabil kan ligge i alle de ulike bestanddelene av fosterhjems plasseringen.

Komponenter relevant for sikring av stabilitet							
Plasseringsforløp			Plassering				
Barnet	Foreldre	Barnevernet	Barnet	Fosterfamilie	Foreldre	Skole	Barnevernet

Etter å ha kartlagt til hvilken grad og på hvilken måte de ulike faktorene spiller inn som destabiliseringsfaktorer, så vil neste skritt være å anbefale ulike tiltak som kan avhjelpe tendenser til destabilisering, til utrygghet og til uforutsigbarhet.

1.7 Oppbygning av rapporten

Etter introduksjonen vil kapittel 2 redegjøre for metode og avgrensninger. Videre vil rapporten følge dekomponeringen av innsats rettet mot stabilitet. Det betyr at rapporten har to hoveddeler som er representert i kapittel 3 og 4 respektivt. Kapittel 3 omhandler de ulike faktorene i plasseringsforløpet og under plasseringen, og som henger sammen med stabilitetsarbeidet. Her vil rapporten gjennomgå de forhold som leder fram til manglende stabilitet hos barn og foreldre. Dette gjøres for å forsøksvis peke på de mekanismene som gjør seg gjeldende under stabilitetsarbeidet – altså gjennom å forklare årsaks-sammenhenger. Kapittel fire vil ta for seg ulike tiltak som benyttes innen stabilitetsarbeid i fosterhjem, men også som kan brukes til dette arbeidet (særlig skoletiltak er ikke utviklet til å sikre stabilitet i fosterhjem, men effektene som skoletiltak har for fosterbarn vil kunne sies at har konsekvens for stabilitet også i fosterhjem). Det er svært mange tiltak som vil bli anbefalt, og de fleste er ikke overlappende. Dette er fordi at mekanismene som kan utløse ustabilitet er mangefasetterte og må da avhjelpes med ulike virkemidler. I tillegg vil det igjen understrekes at det er internasjonal forskning som legges fram, og dette har også føringer for valg av tiltak som legges fram. Rapporten vil ikke komme inn på tiltak som allerede er godt kjent i norsk barneverns praksis.

2 Metodisk rammeverk og framgangsmåte

Denne rapporten er på den *ene* siden en kunnskapssammenstilling av risiko-områdene for ustabil omsorgsplassering, altså mekanismer ved plasseringer som krever ulike årsaksforklaringer for fravær av trygghet og forutsigbarhet. Denne er utviklet på grunnlag av systematiske søk etter all ny og relevant litteratur de siste ti årene. På den *andre* siden er dette en narrativ sammenstilling av mulige tiltak for å sikre stabile plasseringer, og motvirke brudd – altså tiltak som kan vurderes implementert når destabilisering har påbegynt, og at det er en reell fare for at fosterhjemmet oppleves som utrygt og uforutsigbart. I korthet etableres en kunnskapssammenstilling som kan benyttes som et prisme for å utlede nødvendige tiltak. Rapporten har dermed en klar orientering mot utvikling av praksisfeltet.

Sjangeren som kunnskapssammenstillingen i kapittel 3 forholder seg til er en gjennomgang av empirisk forskning om faktorer som fører fram til ustabilitet, altså hva som skal forstås som fravær av «forutsigbarhet» og «trygghet». Det vil forsøkes å danne et bilde av hva vi vet om risikobildet basert på ulike kvantitative og kvalitative studier. Sjangeren for sammenstilling av tiltak, til kapittel 4, og som skal svare på risikoene man står overfor og som er avdekket i kunnskapssammenstillingen, er en såkalt narrativ sammenstilling. Studien er narrativ fordi den hviler på hvilke risikoer som blir avdekket først, for dernest å søke opp og finne tiltak som kan virke fornuftige for å sikre barn en stabil omsorgsplassering. Dette er fruktbart å gjøre i en rapport som denne, men forbehold må tas i og med at tiltak ikke er søkbare på samme måte som vitenskapelige publikasjoner. For den narrative sammenstillingen av tiltak er det derfor et lavere krav til inklusjon, noe som henger sammen med at rapporten ikke har et snevert nok siktemål, og ei heller tilstrekkelig med tid (kun tre måneder), til å kunne si noe spesifikt om praksiser/tiltak med dokumentert effekt.

2.1 Søkestrategi med rapportens formål som utgangspunkt:

Det som i utgangspunktet avgrenser søket er formålet med rapporten:

Formål med prosjektet:
Belyse tiltak som er viktig for å skape forutsigbarhet og trygghet for barna og fosterforeldrene

Når siktemålet er en sammenstilling av tiltak som skal skape forutsigbarhet og trygghet, altså hva vi har beskrevet som «stabilitet», så må vi først vite hvilke faktorer som skal motvirkes med tiltakene – altså hvilke faktorer som destabiliserer fosterhjemmet. Rapporten må få fram forskning som beskriver ulike mekanismer som bidrar til å skape utrygghet, samt hva som kan motarbeide brudd, «nesten brudd» og utilsiktede flyttinger. Begrepene «forutsigbarhet» og «trygghet» er ikke fagtermer som er lett å spore internasjonalt i fosterhjemsfaget på lik linje som et stabilitetskravet, mens stabilitetsfokuset i internasjonal forskning i mange tilfeller vil kunne sies å omfatte begrepene «forutsigbarhet» og «trygghet».

Stabilitet går også igjen i norsk fosterhjemdiskurs (Se blant annet Aarak, 2014; Atle, Marianne, & Elisabeth, 2015; Backe-Hansen, Christiansen, & Havik, 2013; Havik & Christiansen, 2009; Knutsen, 2017). I tillegg fremgår disse begrepene i norsk sammenheng i særlig grad fra forarbeider og utredninger på høyt styringsnivå i barnevernet (Meld. St. 17 (2015–2016); NOU 2016: 16; Prop 106 L (2012–2013); Prop. 73 L (2016–2017)).¹¹ I tillegg er stabilitet en rettslig norm i barnevernsretten som kan sies å omfatte både barnets trygghet og behovet for forutsigbarhet. For å fange opp om hva som kan inkluderes som «forutsigbarhet» og «trygghet» i forbindelse med en omsorgsplassering, vil stabilitet forstås bredt og ikke f.eks. kun som en benevning på at en plassering blir varig hos en bestemt fosterfamilie. Stabilitet vil da innebære barnets følelse av helse- og utviklingsmessige sikkerhet, kontinuitet, tilknytning, velvære og identitet. I korthet vil dette innebære hvilke tiltak som vil kunne sikre at fosterhjemmet blir så nærme et «trygt og godt hjem» som mulig (ref. *bvl.* § 4-22).

2.2 Målgruppe

Målgruppen for denne rapporten vil bestå av flere aktører, men alle har det til felles at de har å gjøre med en omsorgsplassering av et barn eller en søskenflokk i et fosterhjem. For enkelthets skyld vil vi si at fosterhjemmet er målgruppen for denne rapporten. Det er under plasseringsforløpet i fosterhjemmet

¹¹ I Meld. St. 17 (2015-2016) fremgår ordet «trygghet» stort sett kun i tittelen på selve Stortingsmeldingen. Ordet er brukt to ganger i selve meldingen, og da ikke gitt noen videre betydning enn den som framgår fra en allmennbetragtning, altså «common sense».

at ustabilitet oppleves, og det er denne ustabiliteten som tiltakene skal motvirke. De ulike aktørene som kan inngå i et tiltak er dermed barneverntjenesten i kommune og stat, fosterfamilien, både foreldre og biologiske barn, eventuelle tiltakskonsulenter, biologisk familie, og viktigst av alt, fosterbarnet.

Det er å forvente at målgruppen er heterogen ut ifra særlig to områder. Det *første* er hvilken form for behov som fosterfamilien og fosterbarnet har (f.eks. økonomi, leksehjelp, avlastning osv.), og den *andre* er den sosiokulturelle identitet foreldre er bærere av (dette inkluderer et minoritetsperspektiv så vel som fattigdom). Vurderingen og sammenstillingen av forskningen vil derfor måtte ta høyde for den variasjonen målgruppen i fosterhjemsarbeidet utgjør.

2.3 Eklektiske tiltakspakker og generelle tiltak

Kunnskapsbaserte tiltak søker alltid å oppnå en virkning, og er rettet mot nettopp en bestemt målgruppe i en bestemt situasjon fosterhjemmet er i. På den måten skal tiltaket iverksettes etter en konkret vurdering av behovet for tiltak i den spesifikke situasjonen barnet og fosterhjemmet er i – denne prosessen kan refereres til som beskrivelse av omsorgskontekst og omsorgsdiagnostikk. I tillegg er utviklingen av kunnskap underlagt en optimaliseringsnorm, noe som hele tiden vil sette en praksis på prøve.

I gjennomgangen av de ulike faktorene av omsorgsplasseringen som ulike tiltak skal kunne rettes inn mot, så vil det bli lagt fram forslag til tiltak som både er såkalt kunnskapsbaserte, men også tiltak som er kan spores i praksisfeltet og som er implementert uten at de har vært igjennom en grundig forskningsprosess. Det siste tilfellet er hva som ofte faller inn under såkalt grå litteratur, som kan ha uklar publiseringsstatus og kvalitetssikring. Den grå litteraturen er i mange tilfeller allikevel relevant, da den ofte for eksempel direkte begrunner hvorfor en praksis er som den er (gjennom bruk av veiledere og retningslinjer, eller praksiser som tilbys av ulike private leverandører m.m.).

Gjennom oppramsingen av tiltak, så vil det ikke være hensiktsmessig å si at ett tiltak kan løse alle utfordringer med tanke på stabilitet, men snarere å peke henimot utviklingen av eklektiske tiltakspakker for fosterhjemtjenesten. I korte trekk går dette ut på at summen av tiltak som fosterhjemtjenesten har behov for kan kobles sammen til en helhetlig og kunnskapsbasert praksis som kan rettes mot fosterhjemmet.

2.4 Søk etter litteratur

I utgangspunktet ble det foretatt søk i store dedikerte databaser og hos forlag:

Navn	Beskrivelse
Oria	Felles portal til det samlede materialet som finnes ved norske fag- og forskningsbibliotek. Dette søket lokaliserer også bøker.
Web of Science	Gir tilgang til Science Citation Index Expanded, Social Sciences Citation Index, Journal Citation Reports, Arts & Humanities Citation Index og Medline.
EBSCOhost	Dette er en databasevert som i dette tilfellet gir tilgang til Academic Search Premier, E-book Collection, Medline og SocINDEX.
ScienceDirect	Omfattende database med mye fulltekst innen helsefag, samfunnsfag, psykologi og økonomi. Inneholder også tilgang til e-bøker.
Scopus	Stor bibliografisk database.
ProQuest	Artikler innen medisin, helsefag, helseadministrasjon, sykepleie og psykologi.
Ulike forlag og søkemotorer	F.eks. Idunn, Wiley Interscience, Cochrane, Taylor and Francis, Springer, Sage, Bibliotek DK, den danske forskningsdatabase (DEF) mm.

Søkebegrepene som ble brukt var (ti=FOSTER* or ti= «out of home» or ti= «substitute care») i kombinasjon med nøkkelbegreper som forsøker å belyse stabilisering eller risiko for ustabilitet: breakdown*, disrupt*, [in]secur*, [in]stability, *placement*, permanen*, permanency, og move. Grunnen til at såpass mange ulike begreper må prøves ut i søkene er fordi det ikke er en konsistent akademisk debatt. I mange tilfeller skriver forfattere om mange av de samme temaene når de skriver om «breakdown» som ved «disruption», men alle fokuserer på det som kan sies å falle inn under begrepet stabilitet. Det er med andre ord ingen faglig enighet om at stabilitet er det faglige fokuset, men for denne rapporten falt valget på stabilitet, og mest av alt skyldes det inntrykket av at de fleste fokuserer på stabilitet fremfor andre benevninger.

I all hovedsak ble det gjort en avgrensning på ti år tilbake i tid, men i enkelte tilfeller strekkes det lengre tilbake. Dette gjelder særlig i de tilfeller det er snakk om graden av dokumentert effekt på visse tiltak. Søkeresultatene ble importert i referanseprogrammet Endnote fortløpende, og duplikater ble fjernet. Det ble lokalisert i overkant av 7400 studier. På dette tidspunkt i seleksjonen av litteratur er det å forvente at de fleste treffene er irrelevante. Sammenliknet med andre typer reviews, så er dette svært mange, men dette gjøres med overlegg for å avdekke spennet i fagdiskursen. I litteratursøk som tar sikte på å være et metastudium, altså innfri på gullstandarden innen såkaldt «evidence-based practice», vil det være et langt mer spesifikt søk, og deretter langt færre studier å gå igjennom (se f.eks. Turner & Macdonald, 2011).

Under gjennomgangen ble studiene filtrert på tittel-lesning og deretter sammendrag. Inklusjonskriterier ble relatert til hvorvidt forskningsbidraget kunne belyse ulike mekanismer som medførte ustabilitet eller sikret stabilitet under plassering i fosterhjem – altså et fokus på risikoer for ustabilitet og forebygging mot disse. Hele tiden måtte stabilitetskonseptet underbygge hva som ligger i begrepene «trygghet» og «forutsigbarhet».

Når så gjennomgangen i Endnote var ferdig, ble antall bidrag redusert til 124. På dette tidspunkt begynner en avgjørende del av søket – snøballmetoden. Dette går ut på å sette seg inn i litteratursøkets funn og lokalisere og kartlegge fagdiskusjonene som relateres til stabilitet, og da med et henblikk på «trygghet» og «forutsigbarhet». Dette gjøres gjennom å avdekke hva disse 124 bidragene forholder seg til av annen forskning. På denne måten finner man svært mye mer relevant litteratur, men som ikke er mulig å lokalisere gjennom ordinære litteratursøk på grunn av variasjoner i indeksering og forfatteres erfaring i fagfeltet og bruk av standardiserte fagtermer. I herværende studium endte søket til slutt med en litteraturkorpus på 178 bidrag, noe som klart uttrykker at «stabilitet» er å regne som et eget forskningsfelt innen fosterhjemsfaget.

2.5 Grå litteratur

Vitenskapelige publikasjoner som rapporten i all hovedsak baseres på har det til felles at de skal være fagfelleverdert. Gjennom fagfelleverdinger har publikasjonene bestått en akademisk «test» for sin vitenskapelighet. I tillegg kommer såkalt grå litteratur, som kan ha uklar publiseringsstatus og kvalitetssikring. Grå litteratur innebærer ulike dokumenter som har vært igjennom en åpenbart forskningsmessig utviklingsprosess, men som verken kan sies å ha vært utviklet med intensjon om å bli en vitenskapelig publikasjon eller at den er fagfelleverdert. Grå litteratur kan utgjøre evalueringer gjort på bestilling fra en oppdragsgiver, eller at det for eksempel er forskningsrapporter, avhandlinger eller notater som har gjennomgått en åpenbar forskningsprosess. I svært mange tilfeller er også tiltak utviklet på grunnlag av grå litteratur, noe som er problematisk med tanke på behovet for å henvise til effektstudier av tiltaket. Allikevel må man begynne med tiltak en gang, og uten at det foreligger annet enn et teoretisk kvalifisert grunnlag for implementering.

3 Kilder til manglende stabilitet

Det viktigste formelle kravet som styrer plasseringsforløpet opp mot vedtak om omsorgsplassering av Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, og påfølgende valg av fosterhjem, er at valget av fosterhjem skal være i enkeltbarnets beste interesser slik dette prinsippet fremgår fra *bvl.* § 4.1, Barnekonvensjonen Art. 3.1. og GrL. § 104 andre ledd. Dette innebærer at fosterhjemmet må være i stand til å imøtekomme de individuelle behovene og interessene til enkeltbarnet eller hvert enkelt barn i søskenflokket. For å låne formuleringen fra en høyesterettsdom heter det at «*barnets interesser skal danne utgangspunktet, løftes spesielt frem og stå i forgrunnen*» – også vurderinger av fosterhjem må starte med fosterbarnets integritet og hva som er i dette barnets beste interesser (Aasen, 2015).

Dersom barnevernstjenesten anser at omsorgssituasjonen til et barn krever begjæring om omsorgsplassering, så bør fosterhjemmet, for å stå til kravet om å være i barnets beste interesse, være begrunnet ikke bare i barnets framtidige interesse, men den beste av de interessene dette barnet måtte ha (Les Vedlegg 4 i NOU 2016: 16, for utdypning av vurderingsnormer for barnets beste).¹² Dette er grunnen til at det å snakke med barnet er svært viktig, nemlig for å bli kjent med barnet, hvem det er, dets identitet og integritet – en slik forståelse forutsettes for å kunne begrunne et vedtak i barnets interesser. Dersom beslutningen ikke kan begrunnes ut fra slike kriterium så har heller ikke dette prinsippet vært styrende – noe det skal være for at lovens formål og styrende prinsipp skal gjøre seg gjeldende (Falch-Eriksen, 2012; Falch-Eriksen & Skivenes, 2018).

Å la prinsippet om barnets beste bli styrende for beslutninger om type fosterhjem, innebærer at fosterhjemmet både *de facto* og *de jure* må matche barnets behov og interesser. Matching er derfor ikke bare en egen gren i fosterhjemsfaget som også skal kunne styres ut fra et prinsipp om barnets beste (Se f.eks. kunnskapgjennomgangen til Zeijlmans, Lopez, Grietens, & Knorth, 2017), men det er også et formelt krav som hvert enkelt barn har rett på at

¹² Prinsipielt er prinsippet om barnets beste, slik det framgår fra Barnekonvensjonen og følgelig Grunnloven såkalt «ubestemt» (Elster, 1987; Mnookin, 1973). Dette er et faktum ved prinsippet og er en utfordring som ikke lar seg løse ved prinsippet. Det er viktig å understreke problemet, men vil ikke bli berørt videre her.

gjennomføres med deres beste interesser som utgangspunkt (ref. Grl. § 104). En vurdering av fosterhjem for hvert enkelt barn innebærer ikke en vurdering av hva som er best for barn generelt – det er enkeltbarnets spesifikke behov, hva som er best for barnet og barnets krav på vern av personlig integritet som er avgjørende.

For fosterhjemmet, altså når barnet er plassert, utgjør prinsippet om barnets beste fortsatt et strengt krav. Fosterhjemmet må være i stand til å ta imot det bestemte barnet og dette barnets bestemte behov. I noen tilfeller innebærer dette også søsken, der hvert enkeltbarns behov må kunne tilfredsstilles av fosterhjemmet (Falch-Eriksen, 2017). Et barn som opplever trygghet og forutsigbarhet, og på sine betingelser, vil ha et bedre grunnlag for å oppleve og sikre en stabil plassering. Selv om utilsiktede flyttinger eller brudd forekommer hyppig (Angel & Blekesaune, 2014; Backe-Hansen et al., 2013), altså at omsorgsplasseringen ikke fungerte ut fra barnets beste interesse, så er et slikt brudd ikke ønskelig for noen av de som er involvert. Et brudd av denne typen, altså at den ikke var planlagt, kan anses som en feilbehandling – altså at matchingprosessen, fosterhjemmet og barneverntjenestens ansvar ikke virket og som igjen rammer fosterbarnet eller hele den plasserte søskenflokket hardest.

For barnets beste vurderinger vil barnets forhistorie, barnets nåværende situasjon og dets egne meninger, barnets familie og særlig barnets behov for oppfølging være relevant. Alle slike momenter spiller inn i valg av et fosterhjem som skal kunne gi trygghet og forutsigbarhet, altså være stabilt for barnet. Er for eksempel barnets psykososiale behov utredet, har deres emosjonelle behov blitt kartlagt godt nok, hvilket behov for oppfølging har barnet, er fosterhjemmet tilstrekkelig kompetent til å imøtekomme behovene, vil fosterhjemmet ha behov for spesialtiltak, spesialopplæring osv. I dag foreligger ikke en enhetlig praksis for norsk barnevern, og det er heller ikke noen klare best-praksis-normer som praksisfeltet er omforent om, og skuer hen til i et fagfellesskap.

I det følgende vil vi gå igjennom de ulike faktorene som virker destabiliserende forut for fosterhjemsplassing, noe som er helt avgjørende for å sikre barnet trygghet og følelse av forutsigbarhet under omsorgsplassering (3.1. og 3.2). Dernest vil vi gå inn på faktorer som gjør seg gjeldende under plasseringen (3.3 – 3.11).

3.1 Barnet

I det følgende vil vi fokusere på barnet, og demografiske så vel som psykososiale karaktertrekk ved barnet forut for omsorgsplassering, og som utgjør risiko for ustabil plassering. Barn, som barn, kan ikke holdes ansvarlig for at et omsorgsplassering ikke virker til barnets beste. Dog gir nettopp faktorer knyttet til barnet en pekepinn på hvorvidt et fosterhjem blir ustabil (Carnochan, Moore, & Austin, 2013; Eun Koh, Nancy Rolock, Theodore P. Cross, & Jennifer Eblen-Manning, 2014b).

3.1.1 BARNETS KJØNN OG ALDER:

I dag er det ingen studier som tilsier entydig at barnets kjønn er en klar indikator på manglende stabilitet i fosterhjem (James, Landsverk, & Slymen, 2004; O'Neill, Risley-Curtiss, Ayon, & Williams, 2012). Noen få funn tilsier at gutter i ungdomsalder hyppigere opplever stabilitet (Stith et al., 2009). Dette er i tråd med nyere funn, og som tilsier at gutter har større utfordringer i ung alder, mens jenter utvikler problemer når de blir eldre (Vis, Handegård, Holtan, Fossum, & Thørnblad, 2016). Noen studier tilsier også at gutter i fosterhjem er en indikator på å gjøre det dårligere i skole (O'Higgins, Sebba, & Gardner, 2017). Kjønn er understudert, og fagfeltet er ikke omforent om at kjønn er en god prediktor på destabilisering.

En av de mest studerte faktorene som spiller en rolle i vurdering av tiltak som skal sikre stabilitet for barn, er alderen til barnet ved plassering (R. Pritchett, Gillberg, & Minnis, 2013; Rock, Michelson, Thomson, & Day, 2015). Det handler ikke bare om at barnets alder vil åpne for visse tiltak og ikke andre, for eksempel hvordan man følger opp avvikende atferd iblant ungdom er annerledes enn tiltak som tre år gamle barn som er voldsutsatt har behov for, men også at alder i seg selv er en selvstendig faktor i vurderingen av plassering, i matching-prosessen og hvilke fosterhjem man velger. Det er i de fleste tilfeller, men ikke alle, mer krevende og krever mer kompetanse jo eldre barnet blir.

I korthet kan man si at mye tyder på at jo høyere alder, desto mer sannsynlig er det at alder virker inn som en destabiliserende faktor, og at det utvikles en fare for ustabilitet og flytting av fosterbarnet (Carnochan et al., 2013; Koh et al., 2014b; Rock et al. 2015). Eldre barn har store behov for trygghet, og har ofte store vanskeligheter med tilknytting til andre. I en studie av Newton et al. (2000) fant de ingen signifikant virkning av alder på ustabil plassering når det ble kontrollert for atferdsproblematikk. En slik sammenheng

understrekes også av (Osborn, Delfabbro, & Barber, 2008). Selv om det later til å være en liten motsetning i forskningen, og at alder kun er relevant om det ses i sammenheng med atferdsproblematikk, og at atferdsproblematikk medfører brudd i plassering desto eldre barnet er, så må det understrekes at barn i fosterhjem stort sett har en eller annen type atferdsproblematikk (Rachel Pritchett, 2015). Kobler man alder og atferdsproblemer sammen, og dette gjøres i flere av studiene gjør, kan vi da også anta at selve alderen til barnet vil kunne påvirke plasseringens stabilitet negativt jo høyere den blir. På enen måte kan vi peke henimot at eldre ungdom med atferdsproblemer har større behov for tiltak i fosterhjem.

Dersom det videre er slik at et barn blir utsatt for flere utilsiktede flyttinger, så øker sannsynligheten for at den neste plasseringen er mer ustabil med alder da flyttinger har en selvstendig negativ innvirkning på ungdommens selvbilde (Eggertsen, 2008; Nesmith, 2017; Oosterman, Schuengel, Slot, Bullens, & Doreleijers, 2007). Yampolskaya et al. fant også ut at jo eldre barnet blir, desto høyere ble sannsynligheten for at barnet vil re-plasseres på omsorgs-tiltak etter at de har blitt tilbakeført til sine biologiske foreldre (2011). Feilaktige plasseringer med utilsiktet brudd, noe som påfører barnet svært mye stress, kan ha store langtidsvirkninger for barnet.

3.1.2 BARNETS PSYKISKE HELSE:

Det er en høy grad av dokumentasjon på en positiv sammenheng mellom problemer tilknyttet barnets psykiske helse og omsorgsplasseringens ustabile karakter. For noen studier innebærer dette å dokumenter et lineært forhold mellom antall daglig rapporterte problemer og brudd i omsorgsplasseringen (Chamberlain et al., 2006; Moran, McGregor, & Devaney, 2017; Randle, Ernst, Leisch, & Dolnicar, 2017; Sallnas, Vinnerljung, & Kyhle Westermark, 2004). Dette innebærer at ved plassering i fosterhjem av barn med psykiske problemer, så vet man på forhånd at utfordringene ved plasseringen blir større, og at det kreves dedikert innsats for å etablere en trygg og forutsigbar tilværelse for barnet. Når vi i tillegg vet at de fleste barn i barnevernet på en eller annen måte innehar en form for psykisk belastning som kan gi uønsket atferd (Rachel Pritchett, 2015), så burde spørsmålet være «hva gjør vi» og ikke «skal vi gjøre noe», dersom trygghet og forutsigbarhet skal sikres.

Det er særlig eksternalisert atferd som skaper ustabile forhold i fosterhjemmet, gjennom antisosial atferd og hyperaktivitet (O'Neill et al., 2012;

Rock et al., 2015; Vanschoonlandt, Vanderfaeillie, Van Holen, De Maeyer, & Robberechts, 2013). Under slike omstendigheter blir fosterhjemmet ikke bare utfordret svært mye, men fosterbarnet kan oppleve avvisning og påfølgende utilsiktet flytting. Dersom det siste inntreffer vil den eksternaliserte atferden potensielt eskalere og skape enda større utfordringer ved omplassering.

I de fleste tilfeller hvor barn med atferdsvansker har behov for fosterhjem, så må fosterhjemmet være i stand til å både tolerere og håndtere de ulike utfordringene som man på forhånd vet at stilles av denne typen plassering og de eventualiteter som følger når omsorgsplasseringen har begynt. I en studie, hvor fosterforeldre blir bedt om å rapportere uønsket atferd, så rapporterte fosterforeldre gjennomsnittlig 5,77 utfordrende situasjoner med fosterbarnet om dagen. Forholdet mellom antall rapporterte problemer og fosterhjemmets brudd med fosterbarnet er lineært etter ett år (Chamberlain et al., 2006). Terskelen for antall rapporterte problemer som fosterhjemmet tolererte uten forøket risiko for brudd var seks eller færre daglige hendelser. Med hensyn til rapportering, så var det høyere sannsynlighet for brudd i et ordinært fosterhjem enn i et fosterhjem i barnets slekt eller nettverk. I tillegg kunne de vise til en tendens til at desto flere barn som bodde i fosterhjemmet, jo høyere var sannsynligheten for brudd på grunn av rapporterte problemer (Chamberlain et al., 2006).

3.1.3 PLASSERINGS Historikk

I de tilfellene et barn må flyttes fra ett fosterhjem til et annet, kan måten dette skjer på føre til utfordringer med tanke på den nødvendige framtidige etablering av en trygg og forutsigbar plassering i et nytt fosterhjem.

Har fosterbarn et forløp av ustabile plasseringer, er også sannsynligheten til stede for at framtidige plasseringer blir ustabile og at det har negative følger for barnets videre utvikling (Moran, McGregor, & Devaney, 2016). Et brudd og påfølgende flytting kan medføre at barnet «gir opp», føler seg «frakoblet», blir «tilbakeholden» og «reservert» på grunn av tapet av sosialt nettverk, fra venner, skole og liknende.

I de tilfellene barnet følte seg utrygg og opplevde en dårlig plassering forut for flyttingen, så vil barnet bli lettere satt i stand til å ha positive forventninger og akseptere en replassering.

3.2 Biologiske foreldre og omsorgsbakgrunn

Forskning har ikke klart å avdekke noen klar sammenheng mellom en plasseringsstabilitet og demografiske variabler ved biologiske foreldre. Det som har en viss sammenheng, er hvilken type omsorgssvikt foreldrene har utsatt barnet for. Barn som er plassert i fosterhjem på grunn av vold og seksuelle overgrep har høyere sannsynlighet for utilsiktet flytting enn barn som «kun» har blitt utsatt for forsømmelse (Webster, Barth, & Needell, 2000). Dette henger sammen med graden av skade som barn får, og at den er til dels mye grovere når et barn er misbrukt enn når forsømmelsen er mildere. Barn som ikke har foreldre som har psykiske problemer opplever høyere grad av stabilitet i en fosterhjemsplassing sammenliknet med de som har foreldre med psykiske problemer (Rubin, O'Reilly, Luan, & Localio, 2007). Foreldres rusmisbruk er i visse studier positivt korrelert med stabilitet.

I sum kan man reise hypotesen om det er en sammenheng mellom alvorlighetsgrad og kompleksitet i omsorgssvikten og barnets mulighet til å oppleve en trygg plassering med høy grad av forutsigbarhet. Når vi vet at barn som er utsatt for alvorlig sviktende omsorg har høyere risiko for flyttinger, bør dette også tilsi at ekstra tiltak iverksettes for å sikre at de formelle kravene til plasseringen blir innfridd.

3.3 Plassering i slekt og nettverk vs. tradisjonelt fosterhjem

Det er en sterk sammenheng mellom stabilitet og plassering i slekt og nettverk sammenliknet med plassering i tradisjonelle fosterhjem (Andersen & Fallesen, 2015; Bell & Romano, 2015; Holtan, Handegard, Thornblad, & Vis, 2013; Sallnas et al., 2004). Denne sammenheng har vært dokumentert og påpekt i mange tiår (Se f.eks. Berridge & Cleaver, 1988; Millham, 1986). I en studie spisses denne kunnskapen ved at det understrekes at de fleste studier om omsorgsplassering påpeker at fosterhjem i slekt og nettverk er mer stabile enn tradisjonelle fosterhjem, og at *ingen* studier påstår at tradisjonelle fosterhjem er mer stabile (Vinnerljung, Sallnäs, & Berlin, 2017).

I Spania er over 40 prosent av barna som er i det offentlige omsorg plassert i slekt og nettverk. Denne raten er ikke et resultat av en nasjonal innsats, men har vokst ut av praksisfeltet lokalt fordi plasseringene har fungert bedre og fordi de positive virkningene av slekt og nettverk har blitt vurdert til å overgå de negative (Montserrat, 2014). Det skal likevel legges til at selv om det jevnt over er dokumentert en høyere rate av stabilitet ved plassering i slekt

og nettverk, så er det fortsatt ikke slik at vi vet inngående hvorfor slekt og nettverk har bedre stabilitet (Font, 2015).

3.4 Samvær og kontakt med biologiske foreldre

Forskning spriker når det kommer til sammenhengen mellom samvær og kontakt med biologiske foreldre og omsorgsplasseringens stabilitet. I Norge er dette et forhold som er svært relevant da samvær med biologiske foreldre stort sett vil inntreffe, og at de biologiske foreldrene kan gjenreise sak for fylkesnemnda om å få tilbakeført barna. Ifølge Rock et al. (2015) har noen studier påvist at økt samvær med biologiske foreldre er forbundet med høyere sannsynlighet for brudd i plasseringen, mens andre studier konkluderer motsatt, nemlig at kontakt med foreldre henger sammen med økt stabilitet. Barn som har lyst til å bli tilbakeført vil sannsynlig også bli mest stresset av samvær.

I en kvalitativ studie blir det indikert at fosterforeldres kontakt med biologiske foreldre kan virke inn som et gode på den videre oppdragelsen av fosterbarnet i fosterhjemmet, og som igjen kan medvirke til økt stabilitet (Rock et al., 2015). Dersom et samarbeidsklima kan etableres mellom fosterforeldre og biologiske foreldre, så kan dette med andre ord bli en ressurs.

3.5 Plassering sammen med søsken

Å plassere søsken sammen er i de aller fleste studier med på å øke stabilitet for det enkelte barn. Ikke bare fordi det opprettholder barnets rett til familieliv, men også fordi at søskenplasseringer ser ut til å være mer stabile enn enkelt-plasseringer av hvert enkelt søsken (Akin, 2011; Albert & King, 2008). I tillegg er det sterke funn som tyder på at plassering av søsken i slekt og nettverk øker sannsynligheten for stabil og varig plassering mer enn plassering av søsken i tradisjonelle fosterhjem (Waid, Kothari, Bank, & McBeath, 2016). Barnet opplever trygghet og mindre stress når ikke alle forhold i livet blir endret samtidig, og sosiale nettverk blir tatt hensyn til i barnevernets oppfølging. Slegt og nettverk må læres opp i ettertid, og det er mange forhold ved fosterhjemsordningen de ikke i utgangspunktet er kjent med eller er fortrolig med.

Grunnet den egalitære tilknytningsformen som søskenrelasjonen utgjør, altså at modenhet, kjønn og alder på tvers i søskenflokket på en del måter ikke har betydning for relasjonen, kan støtte mellom søsken også ytes mer gjensidig på tvers av modenhet, kjønn og alder (Feinberg, Solmeyer, & McHale, 2012). For å illustrere: Selv om det er nærliggende å anta at den eldste tar mer ansvar

overfor de yngre, så vil ikke dette nødvendigvis alltid være tilfelle. Den egalitære og gjensidige tilknytningsformen er et moment som er særlig viktig for stabilitet i søskenplasseringer fordi søsken på tvers av sine forskjeller kan yte høy grad av positiv støtte til hverandre. Derfor kan plassering av søsken sammen være avgjørende med en gang, og ikke noe som nødvendigvis trenger å være et siktemål (Tomeny, Barry, Fair, & Riley, 2017).

I de tilfeller et søsken har utviklet en høy grad av parentifisering, og føler et oppdrageransvar overfor søsken, så vil plasseringen av dette barnet uten sine søsken medføre mye stress og påfølgende risiko for brudd (Tomeny et al., 2017).

3.6 Biologiske barn av fosterforeldrene

Fosterfamilier har ofte egne barn, og dette er en sterk indikator på destabilisering i fosterhjemmet (Eun Koh, Nancy Rolock, Theodore P Cross, & Jennifer Eblen-Manning, 2014a; Vinnerljung et al., 2017). I de tilfeller det er snakk om lik alder, eller at fosterbarnet er eldre enn fosterforeldrenes egne barn, så er det rapportert større problemer enn om fosterforeldrenes egne barn er mye eldre enn fosterbarnet.

Barn av fosterforeldre rapporterer høyere grad av tilfredshet når deres foreldre anvendte lik oppdragermetode for både dem og fosterbarnet (Armorner, 2005; Gwynne, 1984; Serbinski, 2015; Younes & Harp, 2007). Samtidig kan biologiske barn av fosterforeldrene oppleve at deres privatliv blir spist opp, og at de er i en delekultur med fosterbarnet. Dette kan igjen lede fram til isolering (Clare, Clare, & Peaty, 2006), og at man savner tiden man ellers ville kunne ha med sine foreldre om de ikke ble et fosterhjem (Nuske, 2010). Barn rapporterer allikevel også at det er et gode å få en ekstra lekekamerat, og at dette igjen virker inn på empatiske og sosiale ferdigheter (Diepstra, 2007). Dog overskygges slike positive funn av de mange som indikerer at biologiske barn ofte er en indikator på at destabilisering.

3.7 Skole

Det er godt dokumentert at barn og unge i fosterhjem er en sårbar gruppe i skolen (Jackson & Cameron, 2014). Et funn som sammenstiller data fra England, Danmark, Ungarn, Spania og Sverige påpeker at framtidsutsiktene for barn i offentlig omsorg ikke er gode. Barn i barnevernet er fem ganger mindre sannsynlig i å ta høyere utdanning enn de som har levd ut sin barndom

i sine egne familier (Jackson & Cameron, 2014). Prestasjonsgapet mellom ungdom i fosterhjem og befolkningen er stor, og dette har videre ringvirkninger for hvordan barn i barnevernet klarer seg i livet, og om de settes i stand til å forvalte sitt eget liv på en tilstrekkelig god oppfølging (Barnow et al., 2015).

I tillegg til å være avgjørende for hvordan barn klarer seg videre i livet, så har skole og utdanning positive og stabiliserende effekter på barn i omsorgs tiltak forutsatt at det iverksettes innsats som gjør at fosterbarnet mestrer (Daly & Gilligan, 2011). Gjennom å utnytte effektive tiltak kan barn og ungdom jobbe målrettet med skolen, og oppleve inklusjon og mestring, noe som påvirker opplevelsen av fosterhjems plasseringen – nemlig at den gir mening og retning for fosterbarnet. Gjennom å ha tettere og spesialisert oppfølging i skolen, så kan også fosterbarn oppleve en bedre overgang til voksenlivet (Barnow et al., 2015).

Dersom fosterbarn opplever støtte til å fullføre og arbeide med skolen fra både lærere, fosterforeldre og naboer, og at de har noen som lytter til de når det kommer til utfordringene ved skole, så opplever de også aksept og føler seg trygge på skolen (Hass & Graydon, 2009; Marca, 2016; O'Higgins et al., 2017; Wiegmann, Putnam-Hornstein, Barrat, Magruder, & Needell, 2014). Dette kan for eksempel innebære at oppfølging av fosterbarn er annerledes i skolen, og at det gis læringskrav som er bedre tilpasset hva fosterbarnet er i stand til å etterleve, slik at skolegangen blir enklere. Dette er særlig relevant i tiden umiddelbart etter en plassering, da barnet har store utfordringer med stress og familie (Falch-Eriksen, 2016).

I et plasseringsforløp er det ifølge Berger et. al. (2015) særlig tre typer utfordringer som fosterbarn står overfor når det kommer til skole og utdanning:

- 1: Når ungdom kommer inn i fosterhjem kan de ligge etter i sin opplæring i skolen. I ytterste konsekvens må de begynne på nytt i et årskull, men et minimum er at de trenger oppfølging når de blir plassert i fosterhjem. Dette gir for eksempel et utslag i at fosterbarn ikke kan forventes at gjør det sterkt under standardiserte tester (Smithgall, Jarpe-Ratner, & Walker, 2010).
- 2: Barn i fosterhjem fullfører ikke skole i samme grad som barn som ikke har vært i barnevernet (Barrat & Berliner, 2013).
- 3: De fleste i fosterhjem vil ta en høyere utdanning (Kirk & Day, 2011; Phillips et al., 2015), men det er mest sannsynlig at de fleste ikke vil begynne (Berger, Cancian, Han, Noyes, & Rios-Salas, 2015).

3.8 Fosterforeldre og stabilitet

Det er avgjørende for et fosterhjems stabilitet at fosterforeldrene vet at nettopp stabilitet for barnet er et overordnet mål som det må arbeides systematisk for å etablere, og at barnevernstjenesten ikke kan anta at barnets følelse av trygghet og forutsigbarhet kommer naturlig av seg selv (Cross, Koh, Rolock, & Eblen-Manning, 2013; Jones & Wells, 2008; Randle et al., 2017). I tillegg til å arbeide systematisk for at barnet skal oppleve stabilitet, opplever fosterforeldre på sin side mindre stress og mestring når et omsorgstiltak fungerer på en måte de forventet og som de mestrer. Når dernest fosterforeldre opplever mindre stress og mestring, og når forhold i hjemmet er tilrettelagt slik at det skaper trygghet og forutsigbarhet for barnet, så vil fosterhjemmet også ha høyere sannsynlighet for å være stabilt over tid (Denby, Rindfleisch, & Bean, 1999; Randle et al., 2017; Whenan, Oxlad, & Lushington, 2009).

I et studium presenteres typer av fosterforeldre (Hedin, 2014). Fosterforeldre som er åpne og tolerante overfor barns atferd ble referert til som «open foster family». Et slikt fosterhjem bestod av fosterforeldre som tar barnets individualitet på alvor, og går i forhandlinger med fosterbarnet, og skaper gjensidighet og «moro». Et slikt fosterhjem skaper sterkere sosiale bånd mellom barnet og fosterforeldrene. Med forbedret relasjon føler barnet tilknytning til, og trygghet i fosterhjemmet og vet hva som kan forventes av fosterforeldrene og seg selv (M. Dozier & Lindhiem, 2006; Hedin, 2014).

I samme studium gjøres det en sammenlikning mellom «open foster family» og plassering i slekt og nettverk. Dersom et ordinært fosterhjem arbeider målrettet og systematisk med å bygge relasjoner til fosterbarnet, og er i stand til å etablere genuine relasjoner, så forminskes også forskjellen til fosterhjem i slekt og nettverk hva stabilitet og trygghet angår (som mange nettopp mener skaper stabilitet på grunn av tilknytning og sosiale bånd) (Hedin, 2014).

Dersom man følger opp Hedins (2014) argument, så må fosterhjemmet som tiltak utvikle genuine relasjoner og med fosterbarnets utfordringer og ønsker som føringer. På den måten kan stabilitet sikres på lik linje som ved plassering i slekt- og nettverk. Da dette må innebære å inkludere fosterbarnets stilling, så vil et slikt arbeid også bidra til å rendyrke fosterhjemmet som et midlertidig tiltak i barnevernet og ikke et tiltak som kan tjene andre siktemål. Dersom for eksempel fosterforeldrene er på utkikk etter et søsken eller å adoptere, så vil dette kunne være i motstrid til fosterbarnets egne interesser. Dersom forskjellene mellom plassering i slekt og nettverk og ordinære

fosterhjem skal nivelleres med tanke på stabilitet, så kan det å imøtekomme fosterbarnets ønsker og utfordringer bidra. Det kan også legges til at det formelle kravet til fosterhjem som tiltak er at det nettopp skal være i det bestemte barnets beste interesse å bli plassert i et passende fosterhjem.

En annen malplassert motivasjon som er verdt å trekke inn, er fosterforeldre som forventer takknemlighet tilbake for omsorgen de yter fordi de er snille som hjelper et barn i nød. Dette kan medføre at fosterbarnet kan utvikle en kultur hvor barnet søker å bli premiert for atferd som fosterforeldrene ønsker, og som derigjennom reflekterer en takknemlighet fra fosterbarnet (Butler & Charles, 1999).

3.9 Fosterforeldrenes personlige kvaliteter og matching

Det er flere personlige kvaliteter hos fosterforeldre som kan ses i sammenheng med stabilitet under omsorgsplasseringen (Crum, 2010). Når for eksempel fosterforeldrene er emosjonelt involvert og i et stabilt parforhold, så er erfaringene at også omsorgsplasseringer blir mer stabile. I tillegg er fosterhjem som har mottatt opplæring, mottatt oppfølging og som er forberedt på barn med særlige behov en indikator på økt grad av stabilitet. God stabilitet kan også forbindes med fosterforeldres evne til klar grensesetting, å utvise toleranse, og være emosjonelt involvert i barnets liv og oppmerksom på barnets behov (Carnochan et al., 2013; Sinclair & Wilson, 2003).

I tillegg finner Blakey et al. (2012) at gode matchingsprosesser, som innebar egne matchingkonsulenter, økt tilgjengelighet av fosterhjem, bruk av kartleggingsverktøy og rutiner (for eksempel Child and Adolescent Needs and Strengths-CANS¹³), plassering av barn med spesielle behov ut fra kompetansen hos fosterforeldrene, bruk av spesialiserte plasseringstyper (f.eks. behandlingsfosterhjem) vært en indikator på høyere grad av stabilitet (Blakey et al., 2012; Crum, 2010; Sinclair & Wilson, 2003). I en nyere studie siktes det til at matchingprosesser ofte ikke blir gode på grunn av byråkratiske og organisatoriske begrensninger og uvitenskapelige, personlige og policystyrte beslutninger om hvordan matching bør fungere. Zeijlmans et. al. gjennomgang av

¹³ Se eksempel her:

https://dmha.fssa.in.gov/DARMHA/Documents/CANS_ComprehensiveBirthto5_712011.pdf

https://dmha.fssa.in.gov/DARMHA/Documents/CANS_Comprehensive5to17_712011.pdf

forskning sikter også til at matching langt på vei er avgjørende for stabilitet (2017).

I visse tilfeller vil en god matchingsprosess være vanskelig, og da som oftest på grunn av at et barns behov for plassering er akutt eller kortvarig. Allikevel trenger ikke dette, verken på kort eller lang sikt, å innebære at barnet opplever manglende trygghet og forutsigbarhet ved en slik plassering. For eksempel kan beredskapshjem være særlig lært opp til å ta imot akuttplasseringer, og at de er i stand til å nettopp ta imot barnet på en måte som inngir tillit og trygghet, for deretter å forberede barnet på flytting til et fosterhjem som er mer varig og som matcher. Gjennom å sikre kompetanse i alle plasseringsledd, og at barneverntjenesten kvalifiserer sine beslutninger gjennom kunnskapsbaserte praksiser, så kommer man langt i et siktemål mot stabil plassering som gir trygghet og forutsigbarhet.

3.10 Relasjoner mellom fosterforeldre og fosterbarn

Å bygge relasjon til fosterbarnet er et ansvar som hviler tungt på fosterforeldrene, og det tilligger fosterhjemmets evner og kompetanse å få dette til. Dersom ikke fosterforeldrene er forberedt og motiverte for å sikre en stabil, trygg og tillitsfull plassering, så vil plasseringen heller ikke bli det (M. Dozier & Lindhiem, 2006; Eggertsen, 2008; Mersky, Topitzes, Grant-Savela, Brondino, & McNeil, 2016; Moran et al., 2017; Vinnerljung et al., 2017). Mye tyder også på at dersom fosterhjem ikke er i stand til å imøtekomme barnets behov umiddelbart, så vil dette medføre flere problemer og mer komplekse problemer som blir desto mer kostbart å gjøre noe med over tid (Pihlakoski et al., 2006). Viktigst av alt vil et slikt utfall åpenbart ikke være til barnets beste – dersom et fosterhjem ikke er i stand til å imøtekomme et barns behov den første tiden under plassering, så kan ikke fosterhjemmet ha matchet med hva som kan sies å være best for barnet.

Som vi allerede har vært inne på er grundig og målrettet tiltaksopplæring av fosterforeldre avgjørende for at fosterforeldrene skal kunne være i stand til å fullføre sitt oppdrag. Ustabilitet oppstår i hjemmet, og fosterforeldrenes egen oppfatning av mestring spiller inn. Dersom de ikke mestrer så øker også sannsynligheten for at oppdraget ikke gjennomføres. Fosterforeldrene blir derigjennom en sentral aktør for å etablere en stabil plassering, og fosterforeldrene må læres opp til å mestre, og settes i stand til å dempe utfordringsbildet og løse problemer som kommer som følge av fosterbarnets atferd. Noen ganger er

behovet for slik opplæring også akutt. Dersom fosterforeldrene ikke klarer å løse utfordringer og problemer, og da heller ei mestre, så vil stress oppstå, og stress hos fosterforeldre kan bli selvforsterkende uten oppfølging (Chamberlain et al., 2006; Fisher & Stoolmiller, 2008). Når stress oppstår hos fosterforeldre, er det mye forskning som peker i retning av at fosterhjemmet også spiraliserer henimot økt grad av ustabilitet (Rock et al., 2015).

Når så fosterbarnet ikke har evnet å bli integrert i ett hjem, så vil dette føre til store vanskeligheter i å etablere gode relasjoner ved neste omsorgsplassering. Dette er spesielt synlig desto eldre fosterbarnet blir (Leve et al., 2012). Kompetente fosterforeldre som mestrer plasseringsforløpet blir på den måten en forutsetning for etablering av en plassering hvor barnet føler seg trygg og opplever forutsigbarhet, og denne kompetansen er verken intuitiv eller enkel – den må gis som opplæring.

I de tilfellene der barnet ikke møter forventningene til atferd som fosterforeldrene har, fører dette til en eskalering av stress hos fosterforeldrene (Butler & Charles, 1999). Stresset vil, som nevnt over, medføre at plasseringen blir ustabil, og særlig dersom fosterforeldrene ikke var forberedt på og kompetente til å imøtekomme den atferden barnet utviser. Dette innebærer at spesifikke utfordringer som barn utviser kan kreve spesifikk kompetanse hos fosterforeldre dersom barnet skal utvikle gode relasjoner og bli godt integrert i fosterfamilien. For fosterforeldre er det å være uforberedt på spesifikke utfordringer som fosterbarnet bringer med seg, ofte oppført som grunn til brudd i omsorgsplasseringen (Rock et al., 2015). Tiltak som derfor kan rettes mot foreldre, og deres evner til å styrke kommunikasjonen med fosterbarnet, å forstå hjelpebehov og følelser, samt å behandle utfordringer gjennom å snakke direkte og åpent om det, er med på å sikre trygghet og forutsigbarhet (Leve et al., 2012).

I undersøkelsen til Hedin (2014) ble det også rapportert at når omsorg gis betingelsesløst, og tålmodighet utvises sammen med toleranse, så bidrar det til å utvikle relasjonen mellom fosterbarn og fosterforeldre (Hedin, 2014).

3.11 Forholdet til barneverntjenesten

Det er dokumentert at utskifting av kontaktpersoner i barneverntjenesten, altså den saksbehandler som har oppfølgingsansvar, har innvirkning på plasseringens stabilitet (Randle et al., 2017). Et sterkt forhold til saksbehandler i tjenesten blir sett på som en stabiliserende faktor av både fosterforeldre og

fosterbarn. Det gir økt trygghet for alle i fosterhjemmet. Grunnen til at utskiftninger medfører ustabilitet er fordi det er merkbare og store overganger i oppfølging og forventninger til fosterhjemmet.

Ifølge en studie av Murray et. al. (2011) er tilgang til kunnskap som de selv kan bruke til å sikre stabilitet et av de større behovene foreldrene har. De rapporterer at de får økt trygghet dersom de har muligheter til å øke sin egen kompetanse og har tilgang til profesjonell oppfølging ved større problem (som f.eks. knyttet til barnets psykiske helse, og eksternaliseringer hos eldre fosterbarn) (Murray, Tarren-Sweeney, & France, 2011). Å tilfredsstillere fosterforeldrenes behov for trygghet er tidligere i rapporten knyttet til en avgjørende komponent i å sikre stabilitet. Hos Donohue (2013) er tettere oppfølging også av fosterbarnet, og god kontakt med fosterforeldre å anse som faktorer som stabiliserer omsorgsplasseringen, fordi det er med på å skape trygghet (Donohue et al., 2013). Motsatte kan fosterforeldrene vurdere å avslutte fosterhjemsoppdraget dersom de ikke mottar faglig og sosial støtte av saksbehandler fra tjenesten, altså ikke har forutsetning for å oppleve trygghet. Dette gjelder særlig når det er krise i fosterhjemmet og at det er en forhøyet risiko for brudd. Det virker også destabiliserende når fosterforeldrene opplever at saksbehandlere fremstår som uærlige, blander seg for mye i fosterhjemmets indre forhold eller familieliv, eller ikke inkluderer fosterforeldre i vurderinger og ulike beslutninger som har å gjøre med omsorgssituasjonen til fosterbarnet og deres egne liv (Carnochan et al., 2013).

Det bør også påpekes at fosterbarns og fosterforeldrenes kontakt med saksbehandler kan være en av de fremste grobunnene for å avdekke at fosterhjemmet ikke virker. Har for eksempel enten fosterforeldrene eller fosterbarnet uttrykt misnøye med den andre overfor saksbehandleren, så fører dette i de aller fleste tilfeller til et brudd (Vinnerljung et al., 2017). Vinnerljung refererer til dette funnet som en sterk sammenheng – a precursor.

4 Tiltak som bidrar til økt stabilitet og velvære for fosterbarn og fosterhjem

I gjennomgangen vi har hatt til nå, har vi gått igjennom hvilke faktorer som utgjør risikoer for brudd, «nesten brudd» og liknende, og som derigjennom er det motsatte av målsettingen om å sikre trygge og forutsigbare omsorgsplasseringer i fosterhjem. Denne eksersisen har vært nødvendig for å vise at det er forskjellige innsatser som er nødvendig, og at det mest sannsynlig må handle om å koble ulike typer tiltak sammen for å oppnå målsettingen om trygge og forutsigbare plasseringer. Ulike intervensjoner kreves for ulike behov.

I det følgende vil vi gå igjennom ikke bare tiltak som har oppnådd status som såkalt evidensbaserte tiltak, men også andre tiltak som brukes for å takle utfordringer på områder det ikke er utviklet gode nok evidensbaserte tiltak for. Det foreligger flere gjennomganger av evidensbaserte tiltak som kan rettes mot fosterhjem i forbindelse med stabilitet (Se gjennomgang i Kemmis-Riggs, Dickes, & McAloon, 2017). Kemmis-Riggs et.al. argumenterer da at de ulike tiltakene som kan sikre stabilitet har ulik grad av effekt. Det er en høy grad av variasjon i forskningsdesign, hvordan effekter måles, hvilke populasjoner som brukes, grad av intervensjon, og som er utilstrekkelig utredet med tanke på programstørrelse, teoretisk basis eller hvordan det intervensjonen skal foregå. Dette innebærer at selv studier som har ambisjoner om å ha dokumentert effekt basert på studier med RCT-design, er varierte i kvalitet, men også at RCT-studiene i sum ikke kan sies å dekke opp for alle behovene som en mer spesialisert og profesjonell fosterhjemsordning vil innebære. I denne rapporten har vi derfor sett etter faglig støtte for andre tiltak enn disse i studier med noe lavere krav til evidens.

I gjennomgangen vil det ikke være anledning til å gå inn i faglitteraturen på hvert enkelt tiltak, og vurdere graden av dokumentert effekt – altså hvor på evidenshierarkiet et tiltak befinner seg (Sackett, 1997). Dette ville trenge et enkeltstudium for hvert enkelt tiltak. Det følgende vil kun indikere de tiltakene som har dokumentert effekt eller ikke. I tillegg vil det ikke gås inn på typiske tiltak som kan være relevante og som er velkjente i Norge – dette fordi at rapporten har til hensikt å trekke fram internasjonal forskning og tiltak som enda ikke er velkjente i Norge. Av tiltak som ikke vil bli nevnt er særlig Parent

Management Training – Oregon (PMTO), De Utrolige Årene (DUÅ) og Trygghetssirkel (TS). Disse tiltakstypene går igjen i faglitteraturen som relevante for oppfølging av fosterhjem med henblikk på å sikre stabilitet.

4.1 Frikjøp og veiledning som forsterkningstiltak:

Ifølge Strand og Grønningsæter (2013) er delvis eller fullstendig frikjøp og veiledning av foreldre de hyppigst brukte forsterkningstiltakene i fosterhjemmet. I faglitteraturen som er gjennomgått til denne rapporten figurerer ikke frikjøp som et eget tiltak, men heller et virkemiddel for å implementere et tiltak. Dersom fosterbarn har et behov som fosterforeldrene skal tilfredsstille, da må for eksempel fosterforeldrene læres opp, og avhengig av tiltak må de kanskje også frikjøpes fra arbeid. Ingen av tekstene som er gjennomgått til denne rapporten sier at frikjøp alene kan være et tiltak. Dette kan henge sammen med at frikjøp ikke kan anses å være en intervensjon med et klart siktemål, og da blir det desto vanskeligere om enn umulig å avdekke konkrete mekanismer som sikrer at frikjøp har en effekt på fosterhjemmets stabilitet.

Når det er sagt har de fleste land en eller annen form for økonomisk kompensasjon for tapt inntekt når de er fosterforeldre. Det er allikevel ikke noen studier som eksplisitt tar for seg kostnadene som ulike tiltak vil ha med tanke på frikjøp. Det som derigjennom kan sies å være funnet i forbindelse med å ikke finne noen særlig litteratur, er at i forskningslitteraturen blir ikke frikjøp alene ansett som et eget tiltak. Derimot kan det leses mellom linjene at frikjøp er en forutsetning for at visse omfattende program og tiltak krever frikjøp i ulik grad. Dette gjelder kanskje særlig det som omtales som «treatment foster care», altså et spesialisert fosterhjem.

4.2 Keeping Foster Parents Trained and Supported (KEEP)¹⁴

«Keeping Foster and Kin Parents Supported and Trained» (KEEP) kan oversettes til å «oppfølging og opplæring av fosterforeldre». Programmet er gjenstand for implementering i svært mange land, inkludert Danmark.¹⁵ Målsetningen med programmet er å sørge for at fosterforeldre har tilgang til og kan praktisere såkalte kunnskapsbaserte «verktøy» for å yte omsorg og behandling av destruktiv eller negativ atferd som barn utviser (voldelig, utagerende,

¹⁴ <http://www.keepfostering.org>

¹⁵ <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/midtvejsevaluering-af-keeping-foster-parents-trained-and-supported-keep>

traumatisert, deprimert mm.). Tiltaket har dokumentert virkning (Kemmis-Riggs et al., 2017).

Kjernen i denne formen for tiltak er fosterforelderen som endringsagent i fosterbarnets liv. Målsetningen er å reetablere barnas egne utviklingsbaner, slik at barnet vokser opp ut fra hva som er til dets beste – ut fra sine egne interesser. Studier viser at programmet er virksomt særlig når det gjelder å redusere barn og unges atferdsproblematikk, og at slike atferdsendringer kommer som en følge av forbedret omsorgsevne hos fosterforeldrene (J. M. Price, Roesch, Walsh, & Landsverk, 2015; Joseph M. Price, Roesch, & Walsh, 2012).

Programmet lærer opp fosterforeldre og eventuelt barnets foreldre, i metoder og teknikker for å utvikle og sikre et trygt og stabilt oppvekstmiljø for barnet. Dette gjøres særlig gjennom å oppmuntre fosterbarnet for videre integrasjon, gjennom atferdsmodifikasjon som balanserer mellom oppmuntring og grensesetting. KEEP har ikke bare dokumentert virkning på enkeltbarn, men også på søskenflokker (J. M. Price et al., 2015).

Tiltakstypen har også egne opplæringsløp av fosterbarn i skolegang som er styrkebaserte. I forbindelse med skolegang sikrer den oppfølging og aktiv oppmuntring til positiv nettverksbygging og behandling av stress. Innsatsen som ytes har en overordnet målsetning i å bekjempe risiko for destabilisering av plasseringen, hvorhen slike faktorer måtte befinne seg, øke mengden støtte som fosterforeldre kan yte til barn, og senke nivået på stress, og emosjonelle og atferdsmessige problemer hos fosterbarnet. Til slutt fokuserer metoden også på at både fosterforeldre og barnets egne foreldre heller ikke skal oppleve stress i sin oppdragerrolle (Elizabeth J Greeno et al., 2015; E. J. Greeno et al., 2016; J. M. Price et al., 2015; Joseph M. Price et al., 2012).

KEEP SAFE er et eget tiltak som er utviklet fordi KEEP har visse mangler. KEEP SAFE fokuserer på å gi fosterforeldre verktøy til å behandle eksterne og negativ atferd hos fosterbarnet og trener opp fosterforeldrene til å bli mer profesjonelle i måten de sikrer barnet en god og stabil utvikling vekk fra eksterne og negativ atferd. De som følger opp skal bistå foreldrene i implementeringen av disse verktøyene.

4.3 Cognitive-behavioural parent training (CBT-PT)

«Cognitive-behavioural parent training» (CBT-PT) er foreldretrening med en terapeutisk tilnærming der foreldre er lært opp til å øke mengden positiv atferd hos barn, redusere negativ atferd, forbedre foreldre-barn-relasjoner og utvikle

en positiv familieatmosfære. Tiltaket har dokumentert virkning, er basert på oppdatert forskning og har vist seg å være kostnadseffektivt (Furlong et al., 2013; Gavița, David, Bujoreanu, Tiba, & Ionuțiu, 2012; Kemmis-Riggs et al., 2017; Macdonald & Turner, 2005).

CBT-PT er ikke en spesifikk tilnærming, men består av ulike tradisjonelle terapeut-teknikker som foreldre bruker. Ideen med å trene opp foreldre er at fosterhjemmet således gir terapi til barn via fosterforeldrene. I opplæringen av foreldrene satses det på å gjøre foreldrene om til «co-therapists» i behandlingen av barns atferdsproblemer. Allikevel er det ikke å forvente at når barnet er eldre ved plassering, at foreldrene alene er i stand til å sikre ønsket utvikling. CBT-PT har derfor som målgruppe barn mellom 3 og 12 år. I denne alderen er utfordringene fortsatt svært knyttet til familieinterne anliggende, som for eksempel at de ikke lytter til sine foreldre, blir sinte, lyver, stjeler og sloss. Studiene nevnt over påviser på ulikt vis at foreldretrening kan være tilstrekkelig og effektivt i reduksjon av denne typen problematferd.

Av ferdigheter som foreldre læres opp i fins aktiv lytting, ros, positiv oppmerksomhet, grensesetting, ignorering av negativ atferd med mer.

4.4 Short enhanced cognitive-behavioural parent training (CEBPT)

«Short enhanced cognitive-behavioural parent training» (CEBPT) kan oversettes til «kort, forsterket kognitiv atferdsterapeutisk foreldreopplæring». I likhet med CBT-PT har også CEBPT en terapeutisk tilnærming. Forskjellen er tidshorisonten, og at CEBPT er en innsats rettet mot barn via foreldre over langt kortere tidsrom og gjennom å være langt mer intensiv. Fosterbarn utviser svært ofte eksternalisert atferd, de er sinte og fysisk utagerende, og innsatser kan være mer konsentrert og rettet mot nettopp den uønskede atferden. Slike innsatser tvinger seg på da nettopp eksternalisert atferd fryktes at kan medføre brudd i plasseringen, og mer stress for fosterbarnet. Intensiv og kortvarig forsterkning av fosterhjem gjennom et foreldretreningsprogram spisset mot fosterbarnets uønskede atferd kan redusere denne atferden, øke stabiliteten og senke foreldrenes opplevde stress samt avhjelpe deres følelse av manglende mestring. Selv om det er mangelfull dokumentasjon på hvor virksom denne typen tiltak er i sin bredde (Mary Dozier et al., 2009), så har tiltaket vist seg å være lovende i flere studier (Gavita, 2011; Gavița et al., 2012; Kemmis-Riggs et al., 2017).

4.5 Promoting first relationships (PFR)¹⁶

Målsetningen med «Promoting First Relationships» (PFR) er å fremme barnets sosio-emosjonelle utvikling gjennom å utvikle gode relasjoner mellom forelder og barn. Tiltaket har dokumentert virkning (Oxford, Spieker, Lohr, & Fleming, 2016; Spieker, Oxford, & Fleming, 2014; Spieker, Oxford, Kelly, Nelson, & Fleming, 2012). Programmet tar sikte på en målgruppe fra 0–3 år, og er derfor også basert på oppdatert kunnskap om småbarns mentale helse. PFR lærer opp saksbehandlere som er i kontakt med fosterhjemmet i tidlig intervensjon, i mental helse, omsorgsbehov hos små barn, hjemmebesøk og opplærings-teknikker. Saksbehandler må lære opp fosterforeldre gjennom en styrkebasert tilnærming som trekker på ulike prinsipper om småbarns mentale helse.

PFR bruker felles observasjon av saksbehandler og fosterforeldre og refleksjon rundt videoopptak av fosterforelder og barn i interaksjon. Programmet varer i ti uker, hvorpå foreldrene mottar 1–1,5 timer oppfølging i uken. Dette gjøres for å lokalisere forelderens styrker, og for å styrke foreldrenes sensitivitet, selvbeherskelse og kunnskap om småbarn. Dette går særlig på å forstå barnets ikke-verbale kommunikasjon, gi kontinuerlig trygghet under barnets omsorg, og sørge for at foreldrene forstår det komplekse og underliggende ved barnets utfordringer og uønskede atferd.

4.6 Neighbor to Family Sibling Foster Care Model¹⁷

«Neighbor to family foster care model» kan oversettes til «nabo til familie fosterhjemsmodell». Modellen tar utgangspunkt i barnas behov og er en familiebasert fosterhjemsmodell som er utviklet for å holde søskenflokker samlet i inntil 12 måneder til et alternativt fosterhjem er etablert som kan ta imot søskenflokken uten at barna opplever for store brudd. Modellen tar utgangspunkt i at søskenflokken skal holde sammen, fordi å bryte opp søskenflokker gir stress og utrygghet. Målsetningen er å holde på relasjonene som søsken har utviklet seg imellom, og holde søsken, og deres familie og slekt til søskenflokken samlet. Tiltaket er også rettet mot større søskengrupper.

Omsorgsplasseringen foregår i barnas nærområde ved at fosterforeldre flytter dit søskenflokken bor og ikke motsatt. Fosterhjemmet etableres

¹⁶ <http://pfrprogram.org>

¹⁷ <http://www.ntf.org>

derigjennom på barnas premisser for å sikre at hele søskenflokket kan oppleve kontinuitet i stort sett hele sin hverdag med unntak av foreldrenes omsorg.

Tiltaket inkluderer en høy grad av opplæring av fosterforeldre (90 timer for å bli fosterforeldre, og 50+ timer årlig i ettertiden). Fosterforeldrene er lønnsarbeidere, og arbeider fulltid med søskenflokket i 12 måneder. Målsettingen er å sikre overgang for søskenflokket enten til en permanent felles varig plassering, eller tilbakeføring til familien, men alltid som en samlet søskenflokk. Denne typen fosterhjem blir dedikert og profesjonell i kraft av at det kan anses som et fulltidsarbeid og med krav på kompetanse hos fosterforeldrene. I tillegg er fosterhjemmet lokalisert geografisk i nærområdet til barna. «Nabo til familie» er en tiltakstype som rapporteres å i økende grad ha støtte i forskning (Rast & Rast, 2014). Tidligere het dette tiltaket «Neighbor to Neighbor».

4.7 Treatment Foster Care – Oregon (TFC-O)¹⁸

«Treatment Foster Care – Oregon» (TFC-O) kan oversettes til «Fosterhjemsbehandling – Oregon» og er det nye navnet på det som tidligere het Multidimensional Treatment Foster Care – MTFC.¹⁹ Dette programmet er tatt i bruk i Norge. Programmet har dokumentert virkning. Programmet er rettet mot fosterhjem som har ungdom med særlig avvikende atferd. Tiltaket har vist seg å være et alternativ til institusjonalisering av ungdom, og viser særlig til reduksjon av kriminell atferd (Bergström & Höjman, 2016; Rhoades, Leve, Harold, Kim, & Chamberlain, 2014). En studie understreker at TFC-O er mest treffsikker når den brukes mot ungdom med høy grad av antisosial atferd (Sinclair et al., 2016).

Fosterhjem som inngår i TFC-O-programmet er opptrent i atferdsmodifisering, og går aktivt inn for å skjerme ungdommen fra jevnaldrende som utviser negativ atferd. Et eksempel på teknikker for atferdshåndtering er å gi ungdom poeng for positiv atferd, mens de taper poeng for negativ atferd. Når ungdom har nok poeng, vil de også gis mer tillit til å gjøre som de selv vil.

¹⁸ <http://www.tfcoregon.com>

¹⁹ Dette tiltaket skulle egentlig tas ut av rapporten da dette er i bruk i Norge. Dog var ikke jeg klar over at TFC-O var det nye navnet på MTFC før det var skrevet ferdig, og da lot jeg den stå.

Programmet tilbyr også fosterforeldre individuell terapi og familieterapi, og saksbehandlere som følger opp i programmet driver med tilsyn og veiledning gjennom daglige telefonsamtaler og gruppemøter. I de tilfeller fosterbarnet skal tilbakeføres til foreldre eller til adopsjon, mottar også biologiske foreldre familieterapi og støtte.

TFC-O har egne tilnærminger til ungdom i alderen 12–18 (TFCO-A – Adolescents), og som skal redusere problematferd blant ungdom, samt fokusere på å bygge opp positiv sosial atferd og sosiale ferdigheter. I aldersspennet 3–6 år har TFC-O også en egen tilnærming (TFCO-P – Preschoolers). Denne går også på å øve opp positiv sosial atferd og sosiale ferdigheter, mens man bryter ned atferdsproblemer.

4.8 30 Days to Family²⁰

«30 Days to Family» kan oversettes med «30 dager og tilbake til familien». Tiltaket er basert på tiltakene «Extreme Recruitment» og «Family Engagement», og handler om en systematisk innsats for å rekruttere fosterhjem i slekt og nettverk. Tiltaket er ikke annet enn teoretisk forankret, man kan heller ikke sies å garantere noen effekt. Dette til tross, så er ambisjonen kompatibel med et krav i norsk fosterhjemspraksis om at barneverntjenesten skal forsøke å rekruttere fosterhjem i slekt og nettverk først. I tillegg til føringer for praksis er det også dokumentert at fosterhjem i slekt og nettverk skaper større grad av stabilitet, og derigjennom trygghet og forutsigbarhet for fosterbarnet.

Tiltaket er ikke mer enn en metode for å rekruttere i slekt- og nettverk, og har rask opplæring av saksbehandler, med kun en dag. Formålet med tiltaket er å sikre at barneverntjenesten har prøvd slekt og nettverk uttømmende, og baserer seg på å bruke et kartleggingsverktøy for å lokalisere slekt og nettverk (Genopro). Når et barn så blir plassert i et beredskapshjem, eller i et fosterhjem uten tilstrekkelig kartlegging, så skal det avsettes ett månedsverk for å utrede plasseringsalternativer i slekt og nettverk. En saksbehandler kartlegger slekt og nettverk, gjennom internettsøk og oppsøkende virksomhet, og drøfter så innhentet informasjon med ulike fagfolk i blant annet barneverntjenesten, helse-tjeneste og skole. Når et fosterhjem i slekt og nettverk er etablert, skal det i tillegg velges ut to backup-plasseringer i slekt og nettverk, i de tilfellene utilsiktede brudd inntreffer (Cabrera, Ryan, Serbinski, Gray, & Goodman, 2014).

²⁰ <https://www.foster-adopt.org/recruitment-programs/#30days>

«30 days to family» er et tiltak som må følges opp med opplærings- og tilsynstiltak for å imøtekomme de behovene fosterbarnet måtte ha i etterkant av plassering.

4.9 Parent Daily Report Checklist (PDR)

«Parent Daily Report Checklist» (PDR) er utviklet for å forstå fosterbarnets atferd, hva det føler, ikke føler, om det er stresset, viser uønsket atferd og så videre (Chamberlain & Reid, 1987). Tiltaket innebærer daglig rapportering fra fosterforeldre. En slik rapportering kan for eksempel gjøres over telefon med kontaktperson i barneverntjenesten, og er særlig viktig i de første fasene av en omsorgsplassering. I dag inngår sjekklisten i større tiltakstyper som blant annet KEEP, ABC og TFC-O.

PDR er en liste over 31 spørsmål som skal besvares med enten et «ja» eller et «nei» av fosterforeldrene. Spørsmål formuleres «når du tenker på [barnets navn] gjennom de siste 24 timene, har noen av de følgende typene atferd inntruffet?» Sjekklisten benyttes til å måle forekomsten av symptomer på uønsket atferd eller atferd som kan lede til en ustabil plassering. I Chamberlain et. al. (1992) ble PDR brukt til å måle og vurdere utbredelsen av problematferd i fosterhjemmet. I Chamberlain og Reid (Chamberlain & Reid, 1998) ble PDR utviklet videre til å samle inn informasjon om oppfølging av fosterhjem og ungdommers omgang med jevnaldrende ungdom med avvikende atferd.

Denne typen tiltak er enkel, og implementering av et slikt tiltak vil kunne bistå i å kartlegge hvordan barn og unges atferdsmønstre glir over i risikoatferd, eller at det kan vise varsler for atferd som er negativ.

4.10 The Mockingbird Family Model (MFM)²¹

«The Mockingbird Family Model» (MFM) er innrettet mot fosterhjem med siktemål å forbedre sikkerhet, velvære og stabil plassering. Tiltaket er relativt nytt, men er vurdert som lovende (McDermid, Baker, Lawson, & Holmes, 2016). Tiltaket hviler på antakelsen om at fosterfamilier som har tilgang til ressurser og et støttende nettverk, kan gi stabile og omsorgsfulle omsorgsplasseringer gjennom en såkalt MFM-konstellasjon. Konstellasjonen består av seks til ti familier, såkalte satellithjem, som befinner seg i nærheten av det som blir referert til som et knutepunkthjem (hub-home). Knutepunktet er et

²¹ www.mockingbirdsociety.org

ressurshjem som kan yte bistand til alle familiene i MFM-konstellasjonen (enten de er slekt og nettverk, tradisjonelle fosterhjem eller biologiske foreldre).

Knutepunkthjemmet skal bistå hjemmene til å navigere i det offentlige hjelpeapparat, gi mentorstøtte og støttenettverk, planlegge sosiale aktiviteter og ha kriseberedskap. Mellom knutepunkthjemmet og barneverntjenesten er det en tredje enhet som er de som koordinerer knutepunkthjemmene – knutepunktverten.

Knutepunkthjemmet blir omtalt som et sentralbord til MFM-konstellasjonen, og skal i særlig grad koordinere tiltak for å sikre stabilitet, forsterke familieintern integrasjon, og relasjoner mellom familier og lokalsamfunn. Knutepunkthjemmet skal være opplært i interaksjon med barn og grupper av barn med ulike utfordringer, de skal ha opplæring i hvordan de samtaler med omsorgsansvarlige, og de skal ha god kjennskap til lokale forhold som f.eks. fosterhjem har behov for når omsorgen skal bli stabil. Dersom det også er krise i en av hjemmene i konstellasjonen, så er det to ledige sengeplasser i knutepunkthjemmet inntil krisen er over. Knutepunkthjemmet blir derigjennom en garantist for tryggheten til barn og voksne (McDermid et al., 2016).

4.11 Child Behavior Checklist (CBCL) og Youth Self-Report (YSR)

For å utrede, kartlegge og følge fosterbarnets atferd, og best følge opp og gi treffsikker støtte, er det to andre sjekklister som er utbredt. Disse er begge mål for å beskrive barnets atferd fra både fosterforeldrenes perspektiv og for ungdommene respektivt (Achenbach, 1991). Det som da er ulikt PDR er at denne form for rapportering inkluderer fosterbarnet selv, og som derigjennom gir enda et perspektiv på hvordan fosterhjemmet kan forstås.

Formålet med sjekklisene er å etablere en såkalt skåre for utfordringsbildet både med tanke på internaliseringseffekter (f.eks. tilbakeholdenhet og angst) og eksternaliseringseffekter av atferd (som f.eks. aggressiv eller annen antisosial atferd) (Achenbach, 1991).

På lik linje som PDR kan CBCL og YSR benyttes til å fange opp atferdsmønstre som kan bistå i å hjelpe omsorgssituasjonen dersom den utvikler seg i en retning mot ustabilitet eller brudd. Slike sjekklister, som gir en form for monitorering av omsorgssituasjonen, kan bistå i å deeskalere gjennom at man vet hvilke betingelser som bidrar til destabilisering (Se i García-Martín, Salas, Bernedo, & Fuentes, 2014 for enda flere tilsvarende sjekklister/ kartleggingsverktøy).

4.12 Staying connected with your teen (SCT)

De som opplever høyest grad av brudd med fosterhjemmet er ungdom, og særlig ungdom som har opplevd brudd tidligere eller som har utfordringer knyttet til atferd som fosterhjemmet ikke er i stand til å mestre eller tolerere. Det er i et slikt problemområde at «Staying connected with your teen» (SCT), kan være en løsning. Programmet har delvis dokumentert virkning. Dette tiltaket het tidligere «Parents who care», men kan nå oversettes med «I kontakt med tenåringen». Med dette utgangspunktet er det avgjørende med tiltak som enklere kan etablere relasjoner mellom fosterhjem og ungdom i alderen 12 – 17. Tiltaket bruker en serie med video- og workshopmoduler som får fosterforeldre og ungdom til å arbeide sammen for å forbedre kommunikasjon og mestringsstrategier og for å redusere konflikt. Programmet viser hvordan foreldre kan utvikle praksiser til forebygging av negativ atferd (vold, rus) og styrkebasert tilnærming til barnets utvikling (Pollard, 1998).

Grunnleggende i SCT er en teoretisk modell som refereres til som «Social development model». I korthet kombinerer modellen sosial læringsteori og sosial kontrollteori. Modellens grunnantakelse er at visse sosiale strukturer er avgjørende for barns sosialisering. Dette er familie og nettverk, venner og lokalsamfunn. Disse enhetene påvirker atferd sekvensielt. Antakelsen er at positiv sosialisering oppnås når unge har muligheter for deltakelse på en forutberegnelig og normkonform måte – at de vet hvordan de kan delta. Når positiv sosialisering oppnås, så er antakelsen at båndene ungdommen har til andre også blir forsterket positivt og at dette motvirker utviklingen av negativ atferd (Catalano & Hawkins, 1996; Hawkins & Weis, 1985).

4.13 Foster carer-foster child intervention (FFI)

Hensikten med Foster Carer-Foster Child Intervention (FFI) er å redusere stressnivået til barn i fosterhjem. Tiltaket er rettet mot barn under fem år, og tiltaket har dokumentert virkning ut fra studier med RCT-design (Marcellus, Shaw, MacKinnon, & Gordon, 2017; Uretsky & Hoffman, 2017; Van Andel et al., 2016). Forholdet mellom fosterbarn og fosterforeldre har mange risikoer som er stressende for både foreldrene og barna. FFI er et svar på nettopp slike stressituasjoner.

Unge barn som har blitt utsatt for forsømmelse og ulik type mishandling er en utsatt gruppe når det kommer til å takle det stresset som en omsorgsplassering innebærer, samt arbeidet med å bygge nye relasjoner med fosterforeldre. Unge barn som har opplevd omsorgssvikt er i særlig grad utsatt for å utvikle atferd som er passiv og unnvikende, og gjør dette for å tilpasse seg sin nye situasjon (Mary Dozier et al., 2009; Mary Dozier et al., 2006). FFI har som siktemål å forbedre relasjonene i fosterhjemmet gjennom optimalisering av emosjonell tilgjengelighet, foreldreferdigheter og selvtillit hos fosterforeldre, på en måte som gjør at barnet føler seg mer trygg (Van Andel et al., 2016). Selve tilnærmingen hviler på tilknytningsteori, psykoedukasjon, mindfulness-terapi og video-opplæring.

Foreldrene blir bedt om å forstå følgende grunnpillarer (Van Andel et al., 2016):

- 1: Bak barnets unnvikende og passive atferd søker barnet trygghet. Fosterforeldre må derigjennom være emosjonelt tilgjengelige.
- 2: Unge barn under omsorgstiltak opplever stress. Gjennom å tilby trygghet, så vil stressnivået senkes.
- 3: Fosterbarn må, selv i ung alder, anerkjenne sine egne følelser, og særlig i sin omgang med andre mennesker. Dette har barnet behov for bistand til å forstå.
- 4: Når barn bor i fosterhjem har de ofte kontakt med sine biologiske foreldre. Her vil unge barn ha behov for veiledning og forståelse, og særlig trening trengs for foreldrene til å takle nettopp dette.

4.14 Communities that care (CTC)

«Communities That Care» (CTC) mobiliserer lokalsamfunnet gjennom å etablere koalisjoner av personer som vil kunne være interessenter i barns og fosterfamiliers liv (Hawkins et al., 2008). Interessentene kan arbeide med barne- og ungdomsidrett, kriminalitetsforebygging, skoler, barnehager osv. Tiltaket har dokumentert virkning.

Dette tiltaket er inkludert fordi fosterhjem er avhengig av en infrastruktur lokalt hvor fosterbarnet skal kunne delta på sine egne premisser. Interessentene må derfor være mange, og det må være et felles mål å inkludere fosterbarn i lokalsamfunnet, samt sørge for at de ikke utvikler negativ atferd, isolasjon eller liknende. Innsatser som går på tvers har vist seg å være kostnadseffektive, med

tanke på forebygging av framtidige kostbare behov (Foster, Prinz, Sanders, & Shapiro, 2008).

CTC setter opp en plan for hvordan de ulike interessentene kan etablere felles mål, dele metodikk for risikovurdering og vern av lokalsamfunnet samt hvordan de skal prioritere hvilke risikoer og type vern som skal arbeides med. Metodene som skal benyttes i CTC skal ha dokumentert effekt, noe som setter sterke krav til implementeringskvalitet (Et eksempel kan f.eks. være Triple P, se Sanders et al., 2008). CTC legger også opp til at måloppnåelse skal kunne evalueres, slik at valget av metoder ikke er absolutt. Dersom visse metoder ikke fungerer, så vil gruppen revurdere hvordan de arbeider (Hawkins, Catalano, & Arthur, 2002; Hawkins et al., 2008).

CTC implementeres i lokalsamfunnet bredt, men særlig der fosterbarn skal inkluderes, altså kommune og bydel, gjennom seks opplæringsseksjoner over en periode på mellom seks til tolv måneder av sertifiserte kursholdere. Modellen er tuftet på en Social Development Model (beskrevet under redogjørelsen av «Staying Connected With Your Teens»).

4.15 Casey Foster Applicant Inventory (CFAI)²²

«Casey Foster Applicant Inventory» (CFAI) kan bli oversatt til Casey fosterhjemssøknad (CFAI), og er utviklet av Universitetet i Tennessee i USA. CFAI har dokumentert virkning gjennom studier med RCT-design. Det består av en todelt spørreundersøkelse som i sum går ut på å kartlegge fosterhjems mulighetsrom for oppfostring av barn (Cherry & Orme, 2011; Delgado & Pinto, 2011). CFAI består av en spørreundersøkelse for saksbehandler og en for de som søker om å bli fosterhjem. Spørreundersøkelsen for saksbehandlere har som formål å kunne gi svar på hvilket potensial en fosterfamilie som søker har til å bli fosterforeldre og yte god omsorg, den skal bistå til å lokalisere familiens styrker, behov for bistand og for å forbedre kommunikasjon mellom søker og saksbehandler. Spørreundersøkelsen rettes til søkere av saksbehandler.

Søkere som vil bli fosterhjem svarer også på en egen survey i tillegg til å bli intervjuet – en selvrapporing. Det er ikke en spørreundersøkelse som skal erstatte en vanlig søknad om å bli fosterhjem. Søkere skal svare på spørsmål om følelser, personlig tro og karaktertrekk ved familien. Intensjonen er å avdekke hvilke kvaliteter foreldre har når de skal bli et fosterhjem, og hvilke

²² <http://www.fosterfamilyassessments.org>

behov et fosterhjem har for oppfølging når det eventuelt har blitt et fosterhjem og et fosterbarn skal plasseres som de i utgangspunktet har meldt at de har behov for oppfølging for å yte god nok omsorg. En kartlegging som dette vil kunne bistå for å sikre gode matching-prosesser.

I tillegg til de to spørreundersøkelsene er det utviklet «Casey Home Assessment Protocol» (CHAP) som skal bygge ut den informasjonen som allerede er dokumentert gjennom spørreundersøkelsene. CHAP består av 19 utredningsmatriser som skal i sin helhet gi et godt informasjonsgrunnlag for oppfølging av fosterhjemmets mange ulike utfordringer:

1. Alcohol Use Disorders Identification (AUDIT): Gjennom ti spørsmål kartlegger fosterforeldres bruk av alkohol.
2. Available Time Scale (ATS): Kartlegger om fostermor og fosterfar har tid til 20 aktiviteter tilknyttet oppfostringsoppdraget.
3. Center for Epidemiological Studies Depression Scale (CES-D): Kartlegger hvordan fosterforeldre føler at de mestrer gjennom selvrappotering av 20 påstander.
4. Cultural Competence Scale (CCS): Rangerer kompetanse og sensitivitet ut ifra 27 påstander.
5. Cultural Receptivity in Fostering Scale (CRFS): Rangerer fostermor og fosterfars innsats for å sikre fosterbarnets enkeltbehov for kulturell, religiøs og etnisk tilhørighet over 25 påstander.
6. Foster Parent Role Performance Scale (FPRP): Rangerer fosterforeldrenes innsats fra grunnleggende oppfølging til inkludering av barnet i familien gjennom 50 påstander.
7. Help with Fostering Inventory (HFI): Rangerer, gjennom rangering av 19 spørsmål, hvor mye bistand fosterhjemmet har til oppfostring av fosterbarnet utenfor hjemmet, i slekt og nettverk og i lokale foreninger, skoler osv.
8. Kansas Marital Satisfaction Scale (KMS): 3 spørsmål om tilfredshet med ekteskap mellom fosterforeldrene
9. Kansas Parental Satisfaction Scale (KPS): 3 spørsmål om tilfredshet med omsorgsrollen hos fosterforeldrene.
10. Overt Interparental Hostility (OIH): 6 spørsmål om synlig negativ atferd mellom fosterforeldrene.
11. Parent Bonding Instrument (father): 25 spørsmål til fosterforeldre om hvordan de opplevde sin far under sin oppvekst.
12. Parent Bonding Instrument (mother): 25 spørsmål til fosterforeldre om hvordan de opplevde sin mor under sin oppvekst.

13. Parent Acceptance Scale (PAS): Rangering av 10 påstander vedrørende hvordan fosterforeldre forholder seg til barn.
14. Personal Dedication to Fostering Scale (PDFS): Rangering gjennom 18 påstander til hvilken grad fostermor og fosterfar respektivt er dedikert til å være fosterforeldre.
15. Receptivity to Birth Family Connections Scale (RBFC): Rangering av 14 påstander vedrørende hvordan fostermor og fosterfar respektivt vil forholde seg til biologiske foreldre.
16. Reasons for Fostering Checklist (RFC): Rangering av 34 påstander om hvorfor de har lyst til å bli et fosterhjem.
17. Short Hardiness Scale (SHS): Rangering av 15 påstander som avdekker grad av fleksibilitet, selvsikkerhet og selvopptatthet hos fosterforelderen.
18. Social Readjustment Rating Scale (SRRS): Svar på 43 påstander om hendelser i fosterforeldres liv som kan være stressende for fosterforeldrene.
19. Willingness to Foster Scale (WFS): 30 karaktertrekk ved potensielle fosterbarn som rangers av fosterforeldre. Viser hvilken bredde fosterforeldrene anser at de kan inngå et fosterhjemsoppdrag på.

CFAI og CHAP vil i sum gi et godt bilde av oppfølgingsbehovet og hvordan fosterhjemmet er i stand til å yte omsorg (Orme, Cuddeback, Buehler, Cox, & Le Prohn, 2007). Dette kan hjelpe til med å øke treffsikkerheten i matchingprosesser, men også avdekke hendelser underveis under plassering som kan gi stress eller eskalering av negativ atferd. Kan derfor også kombineres med andre typer utredningslister (Cuddeback, Buehler, Orme, & Le Prohn, 2007).

4.16 Promoting sibling bonds (PSB)

«Promoting Sibling Bonds» (PSB) kan oversettes til å fremme søskenrelasjoner. Programmet har dokumentert virkning gjennom studier med RCT-design (Se Linares et al., 2015; McBeath et al., 2014). Tiltaket er en åtteukers forebyggende familiebasert intervensjon med søskenpar i aldersgruppen 5 til 11 år plassert i fosterhjem. Som familiebasert intervensjon er målsettingen å bistå barna til å utvikle nye prososiale ferdigheter, forsterke foreldreskap som bygger opp under utviklingen av prososiale ferdigheter samt utviser konflikt-håndtering og utvikle evnen til å generalisere ut fra de nye ferdighetene som er lært.

4.17 Middle School Success (MSS)

«Middle School Success» (MSS) er et tiltak rettet spesielt inn mot jenter på ungdomstrinn og som bor i fosterhjem. Tiltaket har dokumentert effekt gjennom studier med RCT-design (Kim & Leve, 2011; Kim, Pears, Leve, Chamberlain, & Smith, 2013; Smith, Leve, & Chamberlain, 2011). Jenter i denne aldersgruppen er særlig sårbare for emosjonelle problemer og atferdsmessige utfordringer. MSS tar sikte på å utvikle positiv sosial atferd, redusere internalisert atferd og eksternaliseringssymptomer. Målet er å stabilisere plasseringen i fosterhjemmet og redusere rusmisbruk og avvikende antisosial atferd.

Under skolegang mottar jenter kontinuerlig en-til-en oppfølging og støtte, og fosterforeldre deltar i gruppemøter. Ideen bak den tette oppfølgingen og fokuset på prososial atferd er teorien om en årsakssammenheng mellom høy sosial kompetanse i barndom og redusert internalisert atferd med eksternaliseringssymptomer i ungdomstiden, og redusert mengde avvikende atferd og rusmisbruk. Gode sosiale ferdigheter er derfor i seg selv ansett som forebyggende.

MSS består av en foreldregruppe og en gruppe med fosterbarn som går parallelt over seks sesjoner. Det er cirka syv deltakere i hver gruppe. Gruppene møtes to ganger i uken over tre uker sommeren før ungdomsskolen. Oppfølging består av en-til-en veiledning for jentene, mens fosterforeldrene fortsetter i grupper en gang i uken gjennom skoleåret. Denne oppfølgingen er manualbasert.

4.18 3-5-7 Model²³

«3-5-7 Model» er et tiltak som ikke er spesielt utviklet for å sikre stabilitet i fosterhjem, men er en styrkebasert tilnærming som inkluderer familien som helhet, og har et siktemål om å tettere integrere familier. Tiltaket blir også referert til som en «loss and grief»-modell, noe som peker henimot at tiltaket tar utgangspunkt i situasjonen barnet står i ved omsorgsovertakelse. Modellen har ikke en dokumentert effekt, men hviler på et virksomt element ved styrkebaserte tilnærminger, nemlig at de som deltar vil gjøre det på sine premisser, og at deltakeres premisser virker som input til tiltaket (Henry & Manning,

²³ <http://darlahenry.org>

2011; Martin, 2013). Den som styrer tiltaket er saksbehandler som følger opp fosterhjemmet.

Modellen tar sikte på å arbeide med tre (3) oppgaver – klargjøring, integrasjon og aktualisering. Den første oppgaven, klargjøringen, omhandler hvilke grunner det er for at fosterbarnet er i et omsorgstiltak, om livets realiteter knyttet til omsorgssvikten barnet var utsatt for og veien videre. Denne klargjøringen omtales som traumatisk, men skal etablere et utgangspunkt. Dernest påbegynnes integrasjon gjennom å arbeide for aksept av familiemedlemmer og utvikling av relasjoner og lojalitet. Til slutt aktualiseres arbeidet med å sikre permanente forhold til nye familiemedlemmer, og tilhørighet til fosterhjemmet.

I arbeidet med oppgavene benyttes det som refereres til som fem (5) konseptuelle spørsmål: Hvem er jeg, hva skjedde med meg, hvor skal jeg, hvordan kommer jeg meg dit og når vil jeg høre hjemme? Disse spørsmålene reflekterer fem tema som saksbehandler skal forholde seg til overfor fosterbarnet og fosterforeldrene: Identitet, tap/savn, tilknytting, relasjoner, trygghet, og som vil gå igjen i etableringen av nye relasjoner og nye utviklingsbaner ut fra den nye fosterhjems plasseringen.

Til slutt er det syv (7) «ferdigheter» som saksbehandler må utvise: Engasjement i fosterbarnets hverdag, lytte til fosterbarnet, fortelle sannheten, anerkjenne fosterbarnets historie, etablere en trygghetssone for fosterbarnet, besvare og samtale med fosterbarnet, og akseptere at nåtiden er formet av fortiden.

Gjennom 3-5-7 skal saksbehandleren kunne arbeide for å integrere fosterbarn i fosterhjem uten å glemme livshistorien og konstituerende elementer for barnets identitet. Modellen kan hjelpe barnet inn i fosterhjemmet på barnets egne premisser, samt koble barnet klarere til fosterhjemmets kompetanse og de områdene fosterhjemmet har behov for opplæring/oppfølging.

4.19 Ensuring Educational Stability for Children in Foster Care (Webinar)

«Ensuring educational stability for children in foster care» er et såkalt webinar – altså en innsats som styres ut fra web-baserte seminarer. Webinaret ble utviklet av Kunnskapsdepartementet (Department of Education) og Helse- og omsorgsdepartementet (Health and Human Services) i USA. Webinaret ble utviklet hvor de som arbeider i skole og barnevern var målgruppen, og der anledningen var lovendring og hjelp fra sentralt hold for å sikre en optimal

implementering av lovverket. Webinaret tok da form av å være en faglig anbefaling som redegjorde for tematikk og problemstillinger knyttet til implementering av nye lover, og da med fokus på hvilke krav skoleelever som bor i fosterhjem har.²⁴

Motivasjonen for lovendringen var at barn i fosterhjem hadde lavere gjennomføringsrater enn de som ikke hadde fosterhjemserfaring. De hadde dårligere karakterer enn de som ikke hadde fosterhjemserfaring, og de opplevde oftere å ikke få karakter, hadde kronisk fravær, erfarte utvisning grunnet uønsket atferd, og ble oftere utvist. I sum ble tiltaket utviklet fordi skoler skulle rapportere på hvordan barn i fosterhjem klarte seg (ref. «Every student succeeds act» av 2015), og fordi barn i fosterhjem ikke skulle ha dårligere muligheter enn andre. Webinaret omhandlet 9 tiltak som må iverksettes av skole og barnevern samlet for at loven skal etterleves.

1. Skolestabilitet: I USA er det egne rettskrav om at barn i fosterhjem skal gis stabilitet innen utdanning (jf. ESEA – title I). Norge har et generelt krav i opplæringslova § 1-3 om «tidleg opplæring og tidleg innsats», og enkeltelevens krav til tilpasset opplæring. Formålet med skolestabilitet var ifølge tiltaket å sørge for at barn i fosterhjem ikke fikk brudd i sin skolegang på grunn av skifte av omsorgspersoner.
2. Opprinnelig skole: Skolesektor og barnevern må sammen sørge for at tverrsektoriell innsats kombinert implementerer lovkravet om at barnet forblir i sin opprinnelige skole med mindre dette ikke lengre er i barnets beste interesser.
3. Barnets beste-betraktning: Ved betraktning av hva som skal gjøres for et barn, så er det delegert fullmakter for barnevern og skolesektor til å finne ut og gjøre hva som er i et barns beste interesser.
4. Konfliktløsning: Selv om tiltaket helst skal ende med enighet mellom skole og barnevern om hva som er til et barns beste, så kan uenighet oppstå. Ved uenighet har barnevernet det endelige ordet om hva som er til et barns beste i valg av skole og oppfølging.
5. Transport: Dersom avstanden er høy fra omsorgsplassering til skole, skal barnevernet og skole sammen sørge for transport.
6. Umiddelbar start på ny skole: Dersom det er bestemt at det er til barnets beste å ikke fortsette på sin opprinnelige skole, skal barnet umiddelbart tas opp ved ønsket skole uten å avvente et formelt vedtak om skoleskifte.

²⁴ <https://www2.ed.gov/policy/elsec/leg/essa/edhhsfostercarenonregulatorguide.pdf>

7. Statlig og regionale kontakter: Det etableres kontakter som sikrer dialog mellom barnevern og skole.
8. Elevdata og privatliv: Data deles mellom barnevern og skole for å sikre at elevers progresjon er optimal.
9. Samarbeid: Skole og barnevern må tilpasse seg sine organisasjoners mulighetsrom og handlingsrom ved å etablere samarbeidsflater som sikrer at implementering av rettskrav ikke blir hindret.

Selv om webinarer ikke i seg selv gjør noe i fosterhjemmet, så er målsetningen med å etablere en infrastruktur for implementering av lovgivning avgjørende for å legge forholdene til rette for at praksis i fosterhjem oppnår sitt mål om stabile oppvekstforhold.

4.20 Fostering Healthy Futures (FHF), BEST Kids (Mentorprogrammer)²⁵

Det er vanskelig å kunne omtale mentorprogrammer som evidensbaserte da motivasjonen bak mentorordningen er å sikre en en-til-en oppfølging som følger barnet spesifikt. Allikevel er det mye som kan tyde på at mentorordninger kan bidra til å gi barn og unge et mer positivt utviklingsmønster, få bedre relasjoner til sin familie og til lokalsamfunnet barnet skal vokse inn i. I sum kan dette bidra til at fosterbarnet blir bedre integrert i fosterhjemmet, og derigjennom føle økt grad av trygghet og forutsigbarhet.

Det fins mange ulike mentorordninger, og de er svært overlappende i sitt siktemål. I tillegg til «Fostering Healthy Futures» (FHF) og «Best Kids», kan det nevnes «Mentoring USA Foster Care Program», «One-on-One Mentoring Program», «Silver Lining Mentoring» (SLM) og «Friends for Youth Mentoring Services». Der FHF forsøker å opprette et metodisk opplegg som kan utvikles til å bli et evidensbasert mentorprogram, så har ikke «Best Kids» en tilsvarende ambisjon (Taussig, Culhane, Garrido, & Knudtson, 2012). FHF er designet for barn mellom 9–11, og innebærer at fosterbarn møter i ferdighetsgrupper ukentlig, og hvor gruppen følger et kursopplegg (om f.eks. aggresjonskontroll, kulturell identitet, endring/tap, gruppepress mm.). «Best Kids» har tilsvarende grupper, men som møtes månedlig. Målgruppen er 6–21 år.

²⁵ <http://www.bestkids.org/index.html>
<http://www.ucdenver.edu/academics/colleges/medicalschoo/department/pediatrics/subs/can/FHF/Pages/default.aspx>

Begge mentorprogrammene er designet for å bistå under omsorgsplasseringer også i et en-til-en forhold, men der «Best Kids» har mentorer som er voksne, så trekker FHF på studenter som er i et videregående løp i høyere utdanning. Begge typene mentorprogrammer skal bistå i å utvikle ferdighetene på skole, bygge sosiale relasjoner, redusere negativ atferd og oppsøking av negative sosiale nettverk og utvikle uavhengighet. Dette oppnås gjennom at fosterbarna kobles med mentorer som er inspiratorer for barna, og som er i stand til å hjelpe fram økt selvtillit, bedre relasjoner og forbedrede valg i livet hos fosterbarnet.

4.21 Kids in Transition to School (KITS)

«Kids in Transition to School» (KITS) er et program som kan tilbys barnehagebarn som bor i fosterhjem året før barnet begynner på skolen. En randomisert kontrollert studie med 192 barn i fosterhjem, og som er litt eldre enn fem år i snitt (5,26), viser at barn som mottok programmet (N=102) utviste langt mindre aggressiv og antisosial atferd i klasserommet enn barn som ikke mottok programmet (N=90) (Kemmis-Riggs et al., 2017; K. C. Pears, Kim, & Fisher, 2012).

Selve programmet er utviklet for å styrke barnets leseferdigheter, sosiale ferdigheter og ferdigheter til selvkontroll i lek. Studien konkluderte med at en intervensjon for å sikre at et barn er klar for skole gjør at barnet settes i stand til å mestre skolehverdagen som kommer. Dette er med på å gi barnet økt stabilitet og trygghet under plasseringen

KITS er utviklet for å være en konsentrert og kortvarig intervensjon for å sikre at overgangen til skole ikke er en stor belastning for barn i fosterhjem. Programmets rasjonale er derfor at barn i fosterhjem i utgangspunktet har et større behov for oppfølging enn andre barn. Med å gjøre barn klare for skole, så vil også skolegangen bli mer velfungerende (Katherine C Pears, Fisher, Heywood, & Bronz, 2007). Programmet baserer seg også på at overgangen til skole er en kritisk tid for et barn, og en tid der barn er mottakelig for veiledning. Denne perioden anses som optimal til å forberede barn (Pianta & Cox, 1999 i Pears et al (2012)).

Programmet varer over 16 uker og er gruppebasert, med både barn og omsorgspersoner. Programmet går over to faser. Den første er forberedende, og varer i 2 måneder før skolestart. Dette inkluderer lekegrupper som møtes to ganger i uken, og møter med omsorgspersoner to ganger i måneden. Den andre

fasen er overgangsfase og «vedlikehold», og varer de første to månedene. I denne tiden møtes barna en gang i uken for lekegrupper, og omsorgspersoner fortsetter å møte to ganger i måneden. Fasen fokuserer på å støtte opp under en positiv overgang til skole (K. C. Pears et al., 2012).

4.22 Case Management, Outreach, Referral, and Education (CORE)²⁶

Case Management, Outreach, Referral, and Education (CORE) er rettet inn mot utsatte barn og unge som utsettes for stress og store endringer gjennom for eksempel å bli fratatt sine foreldre. Programmet har ikke dokumentert virkning, og er heller ikke designet spesifikt for fosterhjem. Programmet er allikevel anvendelig og anvendt i fosterhjemsarbeid som et overordnet program som skal innrette saksbehandlers oppfølgingsarbeid for å stabilisere situasjonen til barn og familie. Programmets varighet og hyppighet i kontakt vil variere ut fra behov. I enkelte situasjoner er kontaktpunktene flere ganger ukentlig, mens andre har kontakt en gang i måneden. Det avhenger av fosterhjemmets fungeringsevne.

Formålet med programmet er å etablere stabilitet etter en stor endring, slik at barn og unge og fosterfamilien igjen kan oppleve ro og trygghet. Programmets virkemiddel er å tilby pakker av tiltak for å forbedre betingelsene for en god omsorgssituasjon. Virkemidlene skal på den måten forebygge problemer av en helsemessig, sosial, psykologisk og sikkerhetsmessig karakter. På den måten utgjør CORE en tiltakstype kompatibel med saksbehandlers oppfølgingsansvar kommunalt.

En saksbehandler skal, når et barn flytter i fosterhjem, koordinere medisinske behov, samt imøtekomme utfordringene som fosterhjemmet står overfor med tilbud om tiltak, rådgivning og samtale. CORE er med andre ord et forsøk på å etablere en overordnet metode for sikre stabil omsorgssituasjon.

4.23 Graduation Success

«Graduation Success» kan oversettes til norsk som «bestått eksamen» (GS), og er et program utviklet av Treehouse rettet mot ungdom i fosterhjem. Motivasjonen bak tiltaket er å sikre en positiv erfaring med skole inntil videregående avsluttes. Tiltaket er tenkt at kan motvirke negative virkninger av

²⁶ <https://www.childrenshospitaloakland.org/main/departments-services/8.aspx>

mishandling, forsømmelse, separasjon og mangelen på faste omsorgspersoner gjennom mestring i skole. Programmet tar inn fosterbarn som får en individuell plan med målsetning om å fullføre skolegang. GS overvåker elevenes akademiske ferdigheter, atferd og fravær på den ene siden, og kobler innsatser til eleven deretter. Innsatsene blir satt i gang av GS-koordinatorer.

GS-koordinatorer arbeider 1:1 med elever. De bistår eleven til å utvikle sin egen gjennomføringsplan for videregående skole (high school), og veien videre. I tillegg skal koordinatoren bistå i å trene opp ferdigheter til problemløsning. Koordinatoren kan også bistå i forberedelser for utdanning etter videregående skole, samt bygge opp et støttesystem rundt eleven blant foreldre/fosterforeldre, sosialarbeidere, lærere og rådgivere. Koordinatoren skal også fjerne barrierer som oppstår som følge av tiltak i barnevernet, som f.eks. skolebytte og ulike disiplinærsaker som eleven kan motta som følge av atferd.

GS skal også yte bistand til elever som møter hindringer i forbindelse med flyttinger av skole, oppnå karakterer og behov for spesialundervisning. Dette kan være opplæring, rådgivning og forberedelse til å ta egne valg når voksenlivet begynner. Av 39 elever som deltok i GS-utprøvingen, fullførte 24 av elevene, mens åtte andre har en aktiv plan for å fullføre videregående skole (MyTreeHouse, 2014).

4.24 Wraparound²⁷

«Wraparound» er ment for barn og unge i alderen 0–17 som sliter med alvorlige følelsesmessige, atferdsmessige eller psykiske problemer, og har et fokus på å stabilisere omsorgssituasjonen til barn og unge. Tiltaket har dokumentert virkning gjennom flere studier med RCT-design (Se Eric J Bruns, 2008; Polinsky, Levine, Pion-Berlin, Torres, & Garibay, 2013). Wraparound er et gruppebasert planleggingsverktøy som skal sikre individuelt tilpasset og koordinert omsorg i hjemmet. Tiltaket tar sikte på å bygge opp naturlig så vel som profesjonell støtte rundt barnet, og med utgangspunkt i barnet og familiens potensial og mulighetsrom – såkalt styrkebasert. Den individualiserte omsorgen som skal kunne gis fosterbarn har til hensikt å ta inn over seg barn med komplekse behov og som mottar tjenester fra mange ulike aktører (skole, BUP ol.).

²⁷ www.nwi.pdx.edu

Utgangspunktet for Wraparound er at omsorgspersoner og andre nøkkelpersoner i barnets liv samarbeider om å utvikle en omsorgsplan som er tilpasset behovene til barnet og til familien. Dette skal sikre at planen både er forankret i familiens egne behov og at planen er kulturelt tilpasset. Gruppen skal så implementere planen, og møte jevnlig for å overvåke framdrift og gjøre korrigeringer til planen om nødvendig. Den avsluttes idet gruppen samlet er enig om at planen er oppnådd.

Wraparound er organisert ut fra fire faser (Walker et al., 2004):

Fase 1: Initiere Wraparound og etablere gruppen: Stress og kriser skal roes ned raskt, kartlegge styrker, behov og identitetsmarkører. Andre som kan delta i gruppen skal tilsluttes (f.eks. naboer, venner og annen familie fra barnet).

Fase 2: Utvikle omsorgsplan: Planen innehar regler og et mål som gruppen skal arbeide imot. Den setter opp tiltaksplan, resultatmål og indikatorer for måloppnåelse. Den setter også opp beredskapsplan dersom noe utilsiktet skjer (f.eks. krise). Denne planen er hva som sikrer at Wraparound som metode kan implementeres med høy grad av fidelitet (E. J. Bruns, Burchard, Suter, Leverentz-Brady, & Force, 2004).

Fase 3: Implementering: I denne fasen gjennomgås tiltakene som er satt i fase 2, og gjennomføring evalueres. Planen revideres ved behov.

Fase 4: Overgang: Man oppretter en plan for naturlig utfasing av Wraparound-planen, men legger opp til oppfølging av familien i etterkant.

4.25 Attachment and Biobehavioral Catch-up (ABC)

Attachment and biobehavioral catch-up kan oversettes til «Tilknytning og atferdsmessig innhenting» (ABC). Tiltaket har dokumentert virkning. Utgangspunktet for utviklingen av tiltaket er en sårbarhet hos barn i fosterhjem, og som er opparbeidet gjennom deres unge erfaringer med motgang. Denne motgangen, gjennom at den er erfart såpass tidlig i livet, har en innvirkning på barnets evne til å regulere følelser og atferd og barnets fysiologi. Tiltaket kan således iverksettes for at barn skal hente inn det de har tapt sammenliknet med barn som ikke har opplevd liknende motgang. Gjennom å innhente tapt utvikling opplever også barnet mestring i hverdagen, noe som

kan bidra med å sikre stabilitet i selve omsorgsplasseringen. Tiltaket skal forebygge utviklingen senere av psykopatologi, skoleproblemer og utfordringer knyttet til sosiale forhold.

Tiltaket er basert på 10 samlinger og er rettet mot omsorgspersonene til svært unge fosterbarn. Siktemålet er forbedring av barns selvbeherskelse før de begynner på skole. Omsorgspersonene skal derfor settes i stand tidlig til å bidra til å forsterke barnets evner til selvbeherskelse.

I en randomisert kontrollert studie ble 61 barn fulgt over en årrekke – fra før 20 måneders alder. 37 av 61 barn bodde i fosterhjem når ABC ble introdusert (barnas plassering endret seg gjennom studieperioden, se Lewis-Morrarty, Dozier, Bernard, Terracciano, & Moore, 2012). Før fylte 20 måneder ble 17 av fosterbarna gitt ABC, mens 20 av fosterbarna fikk en kontrollintervensjon (ikke ABC). Etter intervensjonen ble fosterbarna fulgt opp årlig inntil de ble 6 år gamle. 24 barn var i en sammenlikningsgruppe, og hadde aldri vært i fosterhjem. Barna som mottok ABC viste sterkere kognitiv fleksibilitet og mentale ferdigheter, sammenliknet med fosterbarn som ikke mottok ABC. De som mottok ABC viste ferdigheter som ikke var forskjellig fra en sammenlikningsgruppe som bestod av barn som aldri hadde vært i et omsorgstiltak (verken fosterhjem eller institusjon) (Bernard, Lee, & Dozier, 2017; Lewis-Morrarty et al., 2012). I og med at vi vet at skole kan spille en avgjørende rolle i å stabilisere en plassering, så kan funnene rundt ABC som tiltak tilsi å være en lovende intervensjon gjennom å sørge for at barnet opplever høyere grad av mestring i skole.

Når foreldre skal følge opp barn, så blir det en egen utfordring knyttet til implementering av tiltaket og måloppnåelse, at metodikken etterfølges slik den er tenkt (jf. fidelitetskrav). I en studie der man gikk inn for å sikre høy grad av fidelitet, så hadde ABC sammenliknbare funn med de kontrollerte forsøkene (Roben, Dozier, Caron, & Bernard, 2017).

5 Konkluderende betraktninger

Det foreligger ingen helhetlig og evidensbasert praksis som kan følges under fosterhjemsplasseringer, og som vil garantere for at ethvert barn mottar trygghet og forutsigbarhet i fosterhjemsplasseringens forløp. Dette skyldes at det er komplisert å lokalisere et konkret problem, eller å gi en konkret løsning i fosterhjemsomsorgen. I denne rapporten beskrives ulike typer utfordringer som barn og fosterhjem kan oppleve som følge av manglende omsorg, som for eksempel atferdsproblemer, fysiske og psykiske helseplager (særlig stress og traume), sosiale utfordringer og skoleproblemer. I tillegg kommer utfordringene ved selve plasseringen, når det f.eks. gjelder oppfølging, opplæring av foreldre, opplæring av fosterbarn, utpeke gode mentorer, sikre gode matchingsrutiner og ha god kommunikasjon med barnehage/skole. Vi vet at dersom problemene ikke løses raskt, kan de bli større, dypere og kanskje umulige å rette opp. Det tillegges derfor barneverntjenesten å ikke bare sørge for at fosterhjemstiltaket fungerer, men at de voksne som er ansvarlige for tiltaket (fosterforeldre, barneverntjeneste mm.) vet hva de skal gjøre før de gjør det, og gjør det når det skal gjøres. Utfordringer legger hele tiden press på fosterbarnets oppfatning av trygghet og forutsigbarhet og kan lett tynde hverdagen. Dette presset og stresset vet vi at ligger der forut for omsorgsplasseringen, og er en hovedoppgave for barneverntjenesten og fosterhjemmet å bearbeide og motvirke (Egelund & Hestbæk, 2003).

5.1 Enkeltbarn krever individuell behandling

Hvert enkelt barn bringer inn et sett av unike problemstillinger til fosterhjemmet i kraft av sin egen person. På den måten er det også en tilsvarende serie med varierte faktorer for at trygghet og forutsigbarhet også vil bli krenket, og at plasseringen i fosterhjem kan bli ustabil dersom valg og opplæring av fosterhjem ikke kan løse opp i de spesifikke utfordringer som kan komme med enkeltbarnet. Arbeidet er komplekst, noe som innebærer at praktikere blir avhengig av en verktøykasse av tiltak for å svare på utfordringer som barna står overfor. Dersom saksbehandlere ikke har en slik verktøykasse av ulike løsninger til ulike situasjoner, så har de ei heller anledning til å utvise adekvat profesjonell dømmekraft for å få barnet over i en omsorgssituasjon som er stabil.

Selv om det ikke fins en enkeltløsning så har forskning i dag avdekket både faktorer for hva som skyldes mangelfull trygghet og forutsigbarhet for barnet, samt hvordan man kan vurdere å adressere nettopp det som er årsaken til mangelfull trygghet hos enkeltbarnet. Risikobildet er godt dokumentert, og med kunnskap som ikke kan sies å være landspesifikk. Risikobildet er med andre ord mest sannsynlig det samme for Norge, som internasjonalt. Dette har gjort at store evidensprogrammer har kunnet tilpasses norske forhold, som f.eks. PMTO, DUÅ, COS og MTFC.

I tillegg til dokumentasjon av faktorer som medfører destabilisering er det også god dokumentasjon for en mengde tiltak som er utviklet med et siktemål om å sikre trygghet under en omsorgsplassering i fosterhjem – altså hva som blir referert til som stabilitet. Selv om risikobildet for hva som utfordrer tryggheten er overførbart til norske forhold, så må organiseringen av fosterhjemsarbeidet i kommunal barneverntjeneste gjennomgå en tilpasning da organiseringen av arbeidet er unikt til norske forhold. Tiltakene må blant annet passere det formelle begrunnelseskravet til forsvarlig praksis, det må innpasses i kommunal forvaltning, og i statlig forvaltning der dette er hensiktsmessig, og det må følge tilstrekkelig med midler til å sikre at alle barn som har behov for fosterhjem mottar den samme kvaliteten på tilbud.

En sammenkobling av ulike tiltak som har ulik grad av dokumentert virkning, men hvor dokumentert virkning anses å være en optimaliseringsnorm for praksis, gjennom å utvikle hva som kan refereres til som eklektiske tiltakspakker, kan se ut til å være et naturlig utgangspunkt for å utvikle en kunnskapsbasert praksis (Falch-Eriksen, 2016). En eklektisk tiltakspakke blir på den måten en verktøykasse som kan inneholde kartleggingsverktøy, mentorprogrammer, skoleoppfølging, foreldretrening, samtalegrupper for barn og ungdom og så videre. En eventuell tiltakspakke må på den måten kunne bistå kommunalt barnevern innenfor det spektrum av komponenter som fosterhjemsplasseringer står overfor når det kommer til destabilisering.

5.2 Fosterhjem er midlertidig – må være stabilt så lenge det varer

De viktigste personene i et barns liv er til enhver tid de som har ansvar for å gi dem omsorg, samt de personene som møter barnet i enten barnehage eller skole. Dersom barn ikke får avklart hvem omsorgspersonene skal være, vil barnas muligheter for å oppleve trygghet og forutsigbarhet til enhver tid være satt på prøve. I denne likningen blir fosterhjemmet et midlertidig tiltak, og hvor

de endelige løsningene hvor barnet ikke opplever uro rundt sin omsorgssituasjon enten innebærer tilbakeføring til foreldrene eller at de adopteres bort til andre foreldre.

I utgangspunktet er altså omsorgsvedtak midlertidige, men i visse tilfeller er det vanskelig å se for seg at risikoen for skade blir borte ved hjelp av foreldreveiledning. Midlertidighet skal ikke forveksles med at det settes en frist for tilbakeføring, noe som ble diskutert men forkastet i forarbeidene (Ot. prp.nr.44 (1991–1992)). Med midlertidighet menes det at plasseringer i offentlig omsorg kan påklages hele tiden, og at barnets plassering kan bestrides. Dette utelukker imidlertid ikke at vedtak ender med svært langvarige plasseringer utenfor hjemmet, også ut barndomstiden.

Omsorgspersonene som er ansvarlig for barnets omsorg må være i stand til, enten fordi de kjenner barnet, eller gjennom å få opplæring, å sikre at barnet, på sine betingelser, opplever trygghet og forutsigbarhet. Dette kravet ligger til en common-sense forventning alle har til den naturlige familie, og som på et slikt grunnlag må utgjøre fosterhjemmets grunnleggende *ethos*. I tillegg ligger det grunnleggende formelle kravet om at fosterhjemmet som barnet blir plassert i skal være i barnets beste interesse.

Dersom et fosterhjem ikke er i stand til å yte trygghet og forutsigbarhet ut fra barnet behov, så er de verken egnet til å være fosterhjem ut fra et common-sense krav, og ei heller fra et formelt og mer grunnleggende krav til at barn må oppleve stabilitet. Det tillegges det offentlige barnevernet, og særlig det kommunale barneverns operative forpliktelser til å sikre at fosterforeldre kan levere på et slikt krav. Det statlige barnevernet, som formelt vil si departementet, er gitt en særlig oppgave i å bistå kommunalt barnevern med faglig støtte gjennom utvikling av faglige anbefalinger og råd (Jf. Prop 106 L (2012–2013)). Denne oppgaven er i dag delegert til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Summary

The purpose of this report is to explain what causes instability in foster care, and then to suggest how to remedy instability by way of implementing measures. The report is mainly divided into three different parts in addition to a part on the approach itself and method. The first part is the introduction, and its aim is to explain the role that stability takes during out-of-home placements. Stability, and the work aiming at establishing a family-like situation for the children, is argued has been a fundamental aim to the foster care services in Norwegian child protection for several years. It is also argued that out-of-home placement by way of family-like measures that are stable over time can also be read through a ruling norm of the constitution's § 104 and the principle of the priority of the family. Children in out-of-home care, and that can be placed in foster care, are therefore not supposed to experience placement breakdowns.

The aim of the second part was to unravel the mechanisms causing instability and systematize them in accordance to relevant parts of a foster care placement. Part two is based upon state-of-the-art knowledge pertaining to the field of stability-research in foster care. It is organized according to where instability can be explained with regard to relevant mechanisms in the course of a foster care placement. The causes of instability is systematized according to the child, the biological parents, the child protection services, the foster family and the school system.

The aim of the third part has been to present a series of measures that can be sought used to remedy situations that causes instability during out-of-home placement. The compilation of measures is not presented with the aim of being so-called evidence-based, but rather as more or less good answers to what causes instability as presented in part two.

Litteraturliste

- Aarak, S. (2014). Et trygt hjem til alle barn. *Tidsskriftet Norges barnevern*(04), 234–236.
- Aasen, H. S. (2015). Grunnloven § 104 og barnets beste: Høyesterett viser vei. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 13(03), 197–201. Retrieved from http://www.idunn.no/tidsskrift_for_familierett_arverett_og_barnevernrettslige_s_p/2015/03/grunnloven_104_og_barnets_beste_hoeyesterett_viser_vei
- Achenbach, T. M. (1991). *Integrative guide for the 1991 CBCL/4-18, YSR, and TRF profiles*: Department of Psychiatry, University of Vermont.
- Akin, B. A. (2011). Predictors of foster care exits to permanency: A competing risks analysis of reunification, guardianship, and adoption. *Children and Youth Services Review*, 33(6), 999-1011. doi:10.1016/j.childyouth.2011.01.008
- Albert, V. N., & King, W. C. (2008). Survival Analyses of the Dynamics of Sibling Experiences in Foster Care. *Families in Society-the Journal of Contemporary Social Services*, 89(4), 533-541. doi:10.1606/1044-3894.3819
- Andersen, S. H., & Fallesen, P. (2015). Family matters? The effect of kinship care on foster care disruption rates. *Child Abuse Negl*, 48(Supplement C), 68–79. doi:10.1016/j.chiabu.2015.06.005
- Angel, B. Ø., & Blekesaune, M. (2014). Flyttinger i barnevernet –risikofaktorer, erfaringer og forklaringer: Universitetet i Agder.
- Armorer, A. (2005). Experiences of biological children of Black and Hispanic parents who foster Retrieved from *ProQuest Dissertations and Theses*.
- Atle, Ø., Marianne, L., & Elisabeth, W. (2015). Utilsiktet flytting fra fosterhjem – En kvalitativ studie av fosterforeldrenes erfaringer. *Tidsskriftet Norges barnevern*(03), 169–181.
- Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø., & Havik, T. (2013). *Utilsiktet flytting fra fosterhjem*. Retrieved from Oslo:
- Barnow, B. S., Buck, A., O'Brien, K., Pecora, P., Ellis, M. L., & Steiner, E. (2015). Effective services for improving education and employment outcomes for children and alumni of foster care service: correlates and educational and employment outcomes. *Child & Family Social Work*, 20(2), 159–170. doi:10.1111/cfs.12063
- Barrat, V., & Berliner, B. (2013). The invisible achievement gap: Education outcomes of students in foster care in California's public schools: San Francisco: WestEd. Retrieved from: http://www.wested.org/wpcontent/files_mf/1400283692Invisible_Achievement_Gap_Full_Report.pdf.
- Bell, T., & Romano, E. (2015). Permanency and Safety Among Children in Foster Family and Kinship Care: A Scoping Review. *Trauma Violence Abuse*, 18(3), 268–286. doi:10.1177/1524838015611673

- Berger, L. M., Cancian, M., Han, E., Noyes, J., & Rios-Salas, V. (2015). Children's academic achievement and foster care. *Pediatrics*, *135*(1), e109-116. doi:10.1542/peds.2014-2448
- Bergström, M., & Højman, L. (2016). Is multidimensional treatment foster care (MTFC) more effective than treatment as usual in a three-year follow-up? Results from MTFC in a Swedish setting. *European Journal of Social Work*, *19*(2), 219–235.
- Bernard, K., Lee, A. H., & Dozier, M. (2017). Effects of the ABC Intervention on Foster Children's Receptive Vocabulary: Follow-Up Results From a Randomized Clinical Trial. *Child Maltreat*, *22*(2), 174–179. doi:10.1177/1077559517691126
- Berridge, D., & Cleaver, H. (1988). *Foster home breakdown*: B. Blackwell.
- Blakey, J. M., Leathers, S. J., Lawler, M., Washington, T., Natschke, C., Strand, T., & Walton, Q. (2012). A review of how states are addressing placement stability. *Children and Youth Services Review*, *34*(2), 369–378. doi:10.1016/j.childyouth.2011.11.007
- Bruns, E. J. (2008). The evidence base and wraparound. *The resource guide to wraparound*. Portland, OR: National wraparound initiative, research and training center for family support and children's mental health.
- Bruns, E. J., Burchard, J. D., Suter, J. C., Leverentz-Brady, K., & Force, M. M. (2004). Assessing fidelity to a community-based treatment for youth: The Wraparound Fidelity Index. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, *12*(2), 79–89. doi:10.1177/10634266040120020201
- Butler, S., & Charles, M. (1999). The past, the present, but never the future': Thematic representations of fostering disruption. *Child and Family Social Work*, *4*, 9–20.
- Cabrera, S., Ryan, J., Serbinski, S., Gray, T., & Goodman, D. (2014). FINDING KIN & KITH.
- Carnochan, S., Moore, M., & Austin, M. J. (2013). Achieving placement stability. *J Evid Based Soc Work*, *10*(3), 235–253. doi:10.1080/15433714.2013.788953
- Catelano, R., & Hawkins, J. (1996). The social development model: A theory of antisocial behaviour. *Delinquency and crime: Current theories*, 149–197.
- Chamberlain, P., Moreland, S., & Reid, K. (1992). Enhanced services and stipends for foster parents: effects on retention rates and outcomes for children. *Child Welfare*, *71*(5), 387–401. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/1521497>
- Chamberlain, P., Price, J. M., Reid, J. B., Landsverk, J., Fisher, P. A., & Stoolmiller, M. (2006). Who disrupts from placement in foster and kinship care? *Child Abuse Negl*, *30*(4), 409–424. doi:10.1016/j.chiabu.2005.11.004
- Chamberlain, P., & Reid, J. B. (1987). Parent Observation and Report of Child Symptoms. *Behavioral Assessment*, *9*(1), 97–109. Retrieved from <Go to ISI>://WOS:A1987G098300008

- Chamberlain, P., & Reid, J. B. (1998). Comparison of two community alternatives to incarceration for chronic juvenile offenders. *J Consult Clin Psychol*, *66*(4), 624–633. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9735578>
- Cherry, D. J., & Orme, J. G. (2011). Validation study of a co-parenting scale for foster couples. *Journal of Public Child Welfare*, *5*(5), 564–589.
- Clare, M., Clare, B., & Peaty, A. (2006). Children who Foster: The impact on the children of foster carers when foster children reside in foster families. *Report of the Foster Care Association/University of WA project funded by Lotterywest*.
- Cross, T. P., Koh, E., Rolock, N., & Eblen-Manning, J. (2013). Why do children experience multiple placement changes in foster care? Content analysis on reasons for instability. *Journal of Public Child Welfare*, *7*(1), 39–58.
- Crum, W. (2010). Foster parent parenting characteristics that lead to increased placement stability or disruption. *Children and Youth Services Review*, *32*(2), 185–190. doi:10.1016/j.chilyouth.2009.08.022
- Cuddeback, G. S., Buehler, C., Orme, J. G., & Le Prohn, N. S. (2007). Measuring Foster Parent Potential: Casey Foster Applicant Inventory-Worker Version (CFAI-W). *Research on Social Work Practice*, *17*(1), 93–109.
- Daly, F., & Gilligan, R. (2011). Lives in foster care: The educational and social support experiences of young people aged 13 to 14 years in long term foster care.
- Delgado, P., & Pinto, V. S. (2011). Criteria for the selection of foster families and monitoring of placements. Comparative study of the application of the Casey Foster Applicant Inventory-Applicant Version (CFAI-A). *Children and Youth Services Review*, *33*(6), 1031–1038. doi:10.1016/j.chilyouth.2011.01.005
- Denby, R., Rindfleisch, N., & Bean, G. (1999). Predictors of foster parents' satisfaction and intent to continue to foster. *Child Abuse Negl*, *23*(3), 287–303. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/10219947>
- Diepstra, S. (2007). A qualitative examination of the perceived impact of foster care on biological children of foster parents: An exploratory study Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database.
- Dokument 16 (2011–2012). *Rapport til Stortingets presidentskap for Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven*. Oslo: Stortinget.
- Donohue, C., Bradley-King, C., & Cahalane, H. (2013). *Permanency*: Springer Science + Business Media, New York, NY.
- Dozier, M., & Lindhiem, O. (2006). This is my child: Differences among foster parents in commitment to their young children. *Child Maltreatment*, *11*(4), 338–345. doi:10.1177/1077559506291263
- Dozier, M., Lindhiem, O., Lewis, E., Bick, J., Bernard, K., & Peloso, E. (2009). Effects of a foster parent training program on young children's attachment behaviors: Preliminary evidence from a randomized clinical trial. *Child and Adolescent Social Work Journal*, *26*(4), 321–332.
- Dozier, M., Peloso, E., Lindhiem, O., Gordon, M. K., Manni, M., Sepulveda, S., Levine, S. (2006). Developing evidence-based interventions for foster children:

- An example of a randomized clinical trial with infants and toddlers. *Journal of Social Issues*, 62(4), 767–785.
- Egelund, T., & Hestbæk, A. (2003). Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet: en forskningsoversigt [Placement of children and young people outside the home: A review]. *København, Denmark: Socialforskningsinstituttet*.
- Eggertsen, L. (2008). Primary factors related to multiple placements for children in out-of-home care. *Child Welfare*, 87(6), 71-90. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19534354>
- Elster, J. (1987). Solomonic Judgments – against the Best Interest of the Child. *University of Chicago Law Review*, 54(1), 1-45. doi:Doi 10.2307/1599714
- Elster, J. (2007). *Explaining Social Behavior More Nuts and Bolts for the Social Sciences* (Rev. ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Eriksen, E. O. (2001). *Demokratiets sorte hull: om spenningen mellom fag og politikk i velferdsstaten: Abstrakt*.
- Falch-Eriksen, A. (2012). *The promise of trust: an inquiry into the legal design of coercive decision-making in Norway*. (2012 nr. 5), Høgskolen i Oslo og Akershus, Senter for profesjonsstudier, Oslo. Retrieved from <http://hdl.handle.net/10642/1355>
- Falch-Eriksen, A. (2016). *Foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn. Familievernets rolle og foreldrenes krise, mestring og endring*. Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA.
- Falch-Eriksen, A. (2017). *Søsken og plassering i fosterhjem. Rapport om utfordringer, hindringer og tiltak ved søskenplassering i fosterhjem*. Retrieved from Oslo:
- Falch-Eriksen, A., & Skivenes, M. (2018). The child's right to protection. In M. Langford, M. Skivenes, & K. H. Søvig (Eds.), *Implementing child's rights in Norway*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fein, E., Maluccio, A. N., Hamilton, V. J., & Ward, D. E. (1983). After foster care: Outcomes of permanency planning for children. *Child Welfare: Journal of Policy, Practice, and Program*.
- Feinberg, M. E., Solmeyer, A. R., & McHale, S. M. (2012). The third rail of family systems: sibling relationships, mental and behavioral health, and preventive intervention in childhood and adolescence. *Clin Child Fam Psychol Rev*, 15(1), 43–57. doi:10.1007/s10567-011-0104-5
- Fisher, P. A., & Stoolmiller, M. (2008). Intervention effects on foster parent stress: associations with child cortisol levels. *Dev Psychopathol*, 20(3), 1003–1021. doi:10.1017/S0954579408000473
- Font, S. A. (2015). Is higher placement stability in kinship foster care by virtue or design? *Child Abuse & Neglect*, 42, 99–111. doi:10.1016/j.chiabu.2015.01.003
- Foster, E. M., Prinz, R. J., Sanders, M. R., & Shapiro, C. J. (2008). The costs of a public health infrastructure for delivering parenting and family support. *Children and Youth Services Review*, 30(5), 493–501. doi:10.1016/j.childyouth.2007.11.002

- Furlong, M., McGilloway, S., Bywater, T., Hutchings, J., Smith, S. M., & Donnelly, M. (2013). Cochrane review: behavioural and cognitive-behavioural group-based parenting programmes for early-onset conduct problems in children aged 3 to 12 years (Review). *Evid Based Child Health*, *8*(2), 318–692. doi:10.1002/ebch.1905
- García-Martín, M. A., Salas, M. D., Bernedo, I. M., & Fuentes, M. J. (2014). Foster Care Profiles: A Guide to Identifying At-Risk Placements. *Journal of Child and Family Studies*, *24*(9), 2579–2588. doi:10.1007/s10826-014-0060-z
- Gavita, O. (2011). Evidence-based parent programs for child disruptive behavior disorders: Koln, Germany: LAP LAMBERT Academic Publishing. (ISBN 978-3-8454-1909-1).
- Gavița, O. A., David, D., Bujoreanu, S., Tiba, A., & Ionuțiu, D. R. (2012). The efficacy of a short cognitive–behavioral parent program in the treatment of externalizing behavior disorders in Romanian foster care children: Building parental emotion-regulation through unconditional self- and child-acceptance strategies. *Children and Youth Services Review*, *34*(7), 1290–1297. doi:10.1016/j.childyouth.2012.03.001
- Getz, B. (1892). *Udkast til Lov om sædelig forkomne og vanvyrdede Børns Behandling med Motiver*. Kristiania: Det Steenske Bogtrykkeri.
- Greeno, E. J., Uretsky, M. C., Lee, B. R., Moore, J. E., Barth, R. P., & Shaw, T. V. (2015). Replication of the KEEP Foster and Kinship Parent Training Program for Youth with Externalizing Behaviors. *Children and Youth Services Review*.
- Greeno, E. J., Uretsky, M. C., Lee, B. R., Moore, J. E., Barth, R. P., & Shaw, T. V. (2016). Replication of the KEEP foster and kinship parent training program for youth with externalizing behaviors. *Children and Youth Services Review*, *61*, 75–82. doi:10.1016/j.childyouth.2015.12.003
- Grimen, H. (2008). Profesjon og tillit. In A. Molander & L. I. Terum (Eds.), *Profesjonsstudier* (pp. 197–215): Oslo: Universitetsforlaget.
- Grimen, H., & Molander, A. (2008). Profesjoner og skjønn. In L. I. Terum & A. Molander (Eds.), *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gwynne, E. M. (1984). *Self-regard, parent perceptions, and family representations of latency-age foster and biological children of foster parents*. Case Western Reserve University.
- Harkin, C., & Houston, S. (2016). Reviewing the literature on the breakdown of foster care placements for young people: complexity and the social work task. *Child Care in Practice*, *22*(2), 98–112.
- Hass, M., & Graydon, K. (2009). Sources of resiliency among successful foster youth. *Children and Youth Services Review*, *31*(4), 457–463. doi:10.1016/j.childyouth.2008.10.001
- Havik, T., & Christiansen, Ø. (2009). Plassert av barnevernet – Får barnet en situasjon preget av stabilitet? *Tidsskriftet Norges barnevern*, *86*(01), 28–39.
- Hawkins, J. D., Catalano, R. F., & Arthur, M. W. (2002). Promoting science-based prevention in communities. *Addict Behav*, *27*(6), 951–976. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/12369478>

- Hawkins, J. D., Catalano, R. F., Arthur, M. W., Egan, E., Brown, E. C., Abbott, R. D., & Murray, D. M. (2008). Testing communities that care: The rationale, design and behavioral baseline equivalence of the Community Youth Development Study. *Prevention Science, 9*(3), 178–190. doi:10.1007/s11121-008-0092-y
- Hawkins, J. D., & Weis, J. G. (1985). The social development model: An integrated approach to delinquency prevention. *J Prim Prev, 6*(2), 73–97. doi:10.1007/BF01325432
- Hedin, L. (2014). A sense of belonging in a changeable everyday life – a follow-up study of young people in kinship, network, and traditional foster families. *Child & Family Social Work, 19*(2), 165–173. doi:10.1111/j.1365-2206.2012.00887.x
- Henry, D. L., & Manning, G. (2011). Integrating Child Welfare and Mental Health Practices: Actualizing Youth Permanency Using the 3-5-7 Model. *Love and Belonging for a Lifetime: Youth Permanency in Child Welfare*.
- Holtan, A., Handegard, B. H., Thornblad, R., & Vis, S. A. (2013). Placement disruption in long-term kinship and nonkinship foster care. *Children and Youth Services Review, 35*(7), 1087–1094. doi:10.1016/j.childyouth.2013.04.022
- Innstilling I: Lov om Barnevern. (1951) *Innstilling fra Barnevernkomiteen: komiteen oppnevnt ved kongelig resolusjon 7. november 1947* (pp. 6 b.). Oslo: Sosialdepartementet.
- Jackson, S., & Cameron, C. (2014). *Improving access to further and higher education for young people in public care: European policy and practice*: Jessica Kingsley Publishers.
- James, S., Landsverk, J., & Slymen, D. J. (2004). Placement movement in out-of-home care: patterns and predictors. *Children and Youth Services Review, 26*(2), 185–206. doi:10.1016/j.childyouth.2004.01.008
- Jones, A. S., & Wells, S. J. (2008). PATH/Wisconsin-Bremer Project: Preventing placement disruptions in foster care. *St Paul, MN: Center of Advanced Studies in Child Welfare, University of Minnesota*.
- Kemmis-Riggs, J., Dickes, A., & McAloon, J. (2017). Program Components of Psychosocial Interventions in Foster and Kinship Care: A Systematic Review. *Clin Child Fam Psychol Rev, 1*–28. doi:10.1007/s10567-017-0247-0
- Kim, H. K., & Leve, L. D. (2011). Substance Use and Delinquency Among Middle School Girls in Foster Care: A Three-Year Follow-Up of a Randomized Controlled Trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 79*(6), 740–750. doi:10.1037/a0025949
- Kim, H. K., Pears, K. C., Leve, L. D., Chamberlain, P. C., & Smith, D. K. (2013). Intervention Effects on Health-Risking Sexual Behavior Among Girls in Foster Care: The Role of Placement Disruption and Tobacco and Marijuana Use. *J Child Adolesc Subst Abuse, 22*(5), 370–387. doi:10.1080/1067828X.2013.788880
- Kirk, R., & Day, A. (2011). Increasing college access for youth aging out of foster care: Evaluation of a summer camp program for foster youth transitioning from high school to college. *Children and Youth Services Review, 33*(7), 1173–1180.

- Knutsen, E. K. D. (2017). Hva er hovedårsakene til utilsiktet flytting fra fosterhjem? Synspunkter fra veiledere av fosterforeldre: The University of Bergen.
- Koh, E., Rolock, N., Cross, T. P., & Eblen-Manning, J. (2014a). What explains instability in foster care? Comparison of a matched sample of children with stable and unstable placements. *Children and Youth Services Review*, *37*, 36–45.
- Koh, E., Rolock, N., Cross, T. P., & Eblen-Manning, J. (2014b). What explains instability in foster care? Comparison of a matched sample of children with stable and unstable placements. *Children and Youth Services Review*, *37*(Supplement C), 36–45. doi:10.1016/j.chilyouth.2013.12.007
- Leve, L. D., Harold, G. T., Chamberlain, P., Landsverk, J. A., Fisher, P. A., & Vostanis, P. (2012). Practitioner review: children in foster care—vulnerabilities and evidence-based interventions that promote resilience processes. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *53*(12), 1197–1211. Retrieved from <http://onlinelibrary.wiley.com/store/10.1111/j.1469-7610.2012.02594.x/asset/j.1469-7610.2012.02594.x.pdf?v=1&t=janurqaq&s=21a28187ec32fe6f70dd0cc2a5179e998386c5c6>
- Lewis-Morrarty, E., Dozier, M., Bernard, K., Terracciano, S. M., & Moore, S. V. (2012). Cognitive Flexibility and Theory of Mind Outcomes Among Foster Children: Preschool Follow-Up Results of a Randomized Clinical Trial. *Journal of Adolescent Health*, *51*(2), S17–S22. doi:10.1016/j.jadohealth.2012.05.005
- Linares, L. O., Jimenez, J., Nesci, C., Pearson, E., Beller, S., Edwards, N., & Levin-Rector, A. (2015). Reducing sibling conflict in maltreated children placed in foster homes. *Prevention Science*, *16*(2), 211–221.
- Macdonald, G., & Turner, W. (2005). An experiment in helping foster-carers manage challenging behaviour. *British Journal of Social Work*, *35*(8), 1265–1282.
- Marca, J. (2016). *A training guide to promote educational achievement in foster care youth: A curriculum*: California State University, Long Beach.
- Marcellus, L., Shaw, L., MacKinnon, K., & Gordon, C. (2017). A Rapid Evidence Assessment of Best Practice Literature on the Care of Infants with Prenatal Substance Exposure in Foster Care.
- Martin, F. (2013). *Comparing the 3-5-7 model, cognitive behavioral therapy, and treatment as usual for children and youth in long term foster care*: Alliant International University.
- McBeath, B., Kothari, B. H., Blakeslee, J., Lamson-Siu, E., Bank, L., Linares, L. O., Pearson, E. (2014). Intervening to improve outcomes for siblings in foster care: Conceptual, substantive, and methodological dimensions of a prevention science framework. *Children and Youth Services Review*, *39*, 1–10. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3951129/pdf/nihms550576.pdf>
- McDermid, S., Baker, C., Lawson, D., & Holmes, L. (2016). The evaluation of the mockingbird family model: Final evaluation report.

- Meld. St. 17 (2015–2016). *Meld. St. 17 (2015–2016) – Trygghet og omsorg*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Mersky, J. P., Topitzes, J., Grant-Savelle, S. D., Brondino, M. J., & McNeil, C. B. (2016). Adapting Parent-Child Interaction Therapy to Foster Care: Outcomes From a Randomized Trial. *Research on Social Work Practice, 26*(2), 157–167. doi:10.1177/1049731514543023
- Millham, S. (1986). *Lost in care: The problems of maintaining links between children in care and their families*: Gower.
- Mnookin, R. H. (1973). Foster Care: In Whose Best Interests? *Harvard Educational Review, 43*, 599–638.
- Montserrat, C. (2014). Kinship care in Spain: messages from research. *Child & Family Social Work, 19*(3), 367–376. doi:10.1111/cfs.12028
- Moran, L., McGregor, C., & Devaney, C. (2016). *Scoping Review of International and Irish Literature on Outcomes for Permanence and Stability for Children in Care*.
- Moran, L., McGregor, C., & Devaney, C. (2017). Outcomes for Permanence and Stability for Children in Long-term Care.
- Murray, L., Tarren-Sweeney, M., & France, K. (2011). Foster carer perceptions of support and training in the context of high burden of care. *Child & Family Social Work, 16*(2), 149–158. doi:10.1111/j.1365-2206.2010.00722.x
- MyTreeHouse. (2014). Fostering success in education: National fact sheet on the educational outcomes of children in foster care.
- Nesmith, A. (2017). Coping with change: Using the Bridge's Transitions Framework with foster youth. *Children and Youth Services Review, 78*, 41–47. doi:10.1016/j.childyouth.2017.05.009
- Newton, R. R., Litrownik, A. J., & Landsverk, J. A. (2000). Children and youth in foster care: Disentangling the relationship between problem behaviors and number of placements. *Child Abuse & Neglect, 24*(10), 1363–1374. doi:10.1016/S0145-2134(00)00189-7
- NOU 2016: 16. *NOU 2016:16 – Ny barnevernlov. Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Nuske, E. (2010). Balancing contradictions: The experiences of biological children of foster families. *Children Australia, 35*(03), 32–37.
- O'Higgins, A., Sebba, J., & Gardner, F. (2017). What are the factors associated with educational achievement for children in kinship or foster care: A systematic review. *Children and Youth Services Review, 79*(Supplement C), 198–220. doi:https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.06.004
- O'Neill, M., Riskey-Curtiss, C., Ayon, C., & Williams, L. R. (2012). Placement stability in the context of child development. *Children and Youth Services Review, 34*(7), 1251–1258. doi:10.1016/j.childyouth.2012.02.018
- Oosterman, M., Schuengel, C., Slot, N. W., Bullens, R. A., & Doreleijers, T. A. (2007). Disruptions in foster care: A review and meta-analysis. *Children and Youth Services Review, 29*(1), 53–76.

- Orme, J. G., Cuddeback, G. S., Buehler, C., Cox, M. E., & Le Prohn, N. S. (2007). Measuring foster parent potential: Casey foster parent inventory-applicant version. *Research on Social Work Practice, 17*(1), 77–92.
- Osborn, A. L., Delfabbro, P., & Barber, J. G. (2008). The psychosocial functioning and family background of children experiencing significant placement instability in Australian out-of-home care. *Children and Youth Services Review, 30*(8), 847–860. doi:10.1016/j.childyouth.2007.12.012
- Ot.prp.nr.44 (1991–1992). *Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Oxford, M. L., Spieker, S. J., Lohr, M. J., & Fleming, C. B. (2016). Promoting First Relationships®: randomized trial of a 10-week home visiting program with families referred to child protective services. *Child Maltreatment, 21*(4), 267–277.
- Pears, K. C., Fisher, P., Heywood, C., & Bronz, K. (2007). Promoting school readiness in foster children *Contemporary perspectives on social learning in early childhood education* (pp. 173–198).
- Pears, K. C., Kim, H. K., & Fisher, P. A. (2012). Effects of a School Readiness Intervention for Children in Foster Care on Oppositional and Aggressive Behaviors in Kindergarten. *Child Youth Serv Rev, 34*(12), 2361–2366. doi:10.1016/j.childyouth.2012.08.015
- Phillips, L. A., Powers, L. E., Geenen, S., Schmidt, J., Wings-Yanez, N., McNeely, I. C., Zweben, H. (2015). Better Futures: A validated model for increasing postsecondary preparation and participation of youth in foster care with mental health challenges. *Children and Youth Services Review, 57*, 50–59.
- Pianta, R., & Cox, M. (1999). The changing nature of the transition to school: Trends for the next decade. *The transition to kindergarten, 363–379*.
- Pihlakoski, L., Sourander, A., Aromaa, M., Rautava, P., Helenius, H., & Sillanpaa, M. (2006). The continuity of psychopathology from early childhood to preadolescence: a prospective cohort study of 3-12-year-old children. *Eur Child Adolesc Psychiatry, 15*(7), 409–417. doi:10.1007/s00787-006-0548-1
- Polinsky, M. L., Levine, M. H., Pion-Berlin, L., Torres, A., & Garibay, J. (2013). Development and validation of a Wraparound parent partner fidelity tool. *Social Work Research, 37*(2), 111–120.
- Pollard, J. (1998). Final report on NIDA SBIR grant# DA07435, Risk focused family training for drug use intervention. *Seattle, WA: Developmental Research and Programs*.
- Price, J. M., Roesch, S., Walsh, N. E., & Landsverk, J. (2015). Effects of the KEEP Foster Parent Intervention on Child and Sibling Behavior Problems and Parental Stress During a Randomized Implementation Trial. *Prev Sci, 16*(5), 685–695. doi:10.1007/s11121-014-0532-9
- Price, J. M., Roesch, S. C., & Walsh, N. E. (2012). Effectiveness of the KEEP foster parent intervention during an implementation trial. *Children & Youth Services Review, 34*(12), 2487–2494. doi:10.1016/j.childyouth.2012.09.010

- Pritchett, R. (2015). *Children entering care: what are they like and how do they contribute to foster care relationships?* , University of Glasgow.
- Pritchett, R., Gillberg, C., & Minnis, H. (2013). What do child characteristics contribute to outcomes from care: A PRISMA review. *Children and Youth Services Review*, 35(9), 1333–1341. doi:10.1016/j.childyouth.2013.05.001
- Prop 106 L (2012–2013).
- Prop. 73 L (2016–2017).
- Randle, M., Ernst, D., Leisch, F., & Dolnicar, S. (2017). What makes foster carers think about quitting? Recommendations for improved retention of foster carers. *Child & Family Social Work*, 22(3), 1175–1186.
- Rhoades, K. A., Leve, L. D., Harold, G. T., Kim, H. K., & Chamberlain, P. (2014). Drug use trajectories after a randomized controlled trial of MTFC: Associations with partner drug use. *Journal of Research on Adolescence*, 24(1), 40–54.
- Roben, C. K. P., Dozier, M., Caron, E. B., & Bernard, K. (2017). Moving an Evidence-Based Parenting Program Into the Community. *Child Dev*, 88(5), 1447-1452. doi:10.1111/cdev.12898
- Rock, S., Michelson, D., Thomson, S., & Day, C. (2015). Understanding Foster Placement Instability for Looked After Children: A Systematic Review and Narrative Synthesis of Quantitative and Qualitative Evidence. *British Journal of Social Work*, 45(1), 177–203. doi:10.1093/bjsw/bct084
- Rubin, D. M., O'Reilly, A. L., Luan, X., & Localio, A. R. (2007). The impact of placement stability on behavioral well-being for children in foster care. *Pediatrics*, 119(2), 336–344.
- Sackett, D. L. (1997). *Evidence-based medicine. How to practice & teach EBM*. New York: Churchill Livingstone.
- Sallnas, M., Vinnerljung, B., & Kyhle Westermarck, P. (2004). Breakdown of teenage placements in Swedish foster and residential care. *Child & Family Social Work*, 9(2), 141–152. doi:10.1111/j.1365-2206.2004.00309.x
- Sanders, M. R., Ralph, A., Sofronoff, K., Gardiner, P., Thompson, R., Dwyer, S., & Bidwell, K. (2008). Every family: A population approach to reducing behavioral and emotional problems in children making the transition to school. *J Prim Prev*, 29(3), 197–222.
- Schofield, G., Beek, M., & Ward, E. (2012). Part of the family: Planning for permanence in long-term family foster care. *Children and Youth Services Review*, 34(1), 244–253. doi:10.1016/j.childyouth.2011.10.020
- Serbinski, S. (2015). Growing up with foster siblings: Exploring the impacts of fostering on the children of foster parents. *Qualitative Social Work*, 1473325015599247.
- Sinclair, I., Baker, C., Lee, J., & Gibbs, I. (2007). *The pursuit of permanence: A study of the English child care system*: JSTOR.
- Sinclair, I., Parry, E., Biehal, N., Fresen, J., Kay, C., Scott, S., & Green, J. (2016). Multi-dimensional Treatment Foster Care in England: differential effects by

- level of initial antisocial behaviour. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 25(8), 843–852.
- Sinclair, I., & Wilson, K. (2003). Matches and mismatches: The contribution of carers and children to the success of foster placements. *British Journal of Social Work*, 33(7), 871–884.
- Smith, D. K., Leve, L. D., & Chamberlain, P. (2011). Preventing Internalizing and Externalizing Problems in Girls in Foster Care as They Enter Middle School: Impact of an Intervention. *Prevention Science*, 12(3), 269–277. doi:10.1007/s11121-011-0211-z
- Smithgall, C., Jarpe-Ratner, E., & Walker, L. (2010). *Looking back, moving forward: Using integrated assessments to examine the educational experiences of children entering foster care*: Chapin Hall Center for Children at the University of Chicago.
- Spieker, S. J., Oxford, M. L., & Fleming, C. B. (2014). Permanency outcomes for toddlers in child welfare two years after a randomized trial of a parenting intervention. *Children and Youth Services Review*, 44, 201–206.
- Spieker, S. J., Oxford, M. L., Kelly, J. F., Nelson, E. M., & Fleming, C. B. (2012). Promoting first relationships: Randomized trial of a relationship-based intervention for toddlers in child welfare. *Child Maltreatment*, 17(4), 271–286.
- Stith, S. M., Liu, T., Davies, L. C., Boykin, E. L., Alder, M. C., Harris, J. M., Dees, J. (2009). Risk factors in child maltreatment: A meta-analytic review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 14(1), 13–29.
- Strand, A. H., & Grønningsæter, A. (2013). Forsterkede fosterhjem. In E. Backe-Hansen, T. Havik, & A. Grønningsæter (Eds.), *Fosterhjem for barns behov. Rapport fra et fireårig forskningsprogram*. Oslo: NOVA Rapport.
- Taussig, H. N., Culhane, S. E., Garrido, E., & Knudtson, M. D. (2012). RCT of a mentoring and skills group program: Placement and permanency outcomes for foster youth. *Pediatrics*, 130(1), e33–e39.
- Tomeny, T. S., Barry, T. D., Fair, E. C., & Riley, R. (2017). Parentification of Adult Siblings of Individuals with Autism Spectrum Disorder. *Journal of Child and Family Studies*, 26(4), 1056–1067. doi:10.1007/s10826-016-0627-y
- Turner, W., & Macdonald, G. (2011). Treatment Foster Care for Improving Outcomes in Children and Young People: A Systematic Review. *Research on Social Work Practice*, 21(5), 501–527. doi:10.1177/1049731511400434
- Uretsky, M. C., & Hoffman, J. A. (2017). A Systematic Review and Meta-Analysis of the Evidence for Group-Based Foster Parent Training Programs in Reducing Externalizing Child Behaviors. *Journal of Public Child Welfare*(just-accepted).
- Van Andel, H., Post, W., Jansen, L., Van der Gaag, R. J., Knorth, E., & Grietens, H. (2016). Optimizing foster family placement for infants and toddlers: A randomized controlled trial on the effect of the foster family intervention. *Am J Orthopsychiatry*, 86(3), 332–344. doi:10.1037/ort0000162
- Vanschoonlandt, F., Vanderfaeillie, J., Van Holen, F., De Maeyer, S., & Robberechts, M. (2013). Parenting stress and parenting behavior among foster

- mothers of foster children with externalizing problems. *Children and Youth Services Review*, 35(10), 1742–1750. doi:10.1016/j.childyouth.2013.07.012
- Vinnerljung, B., Sallnäs, M., & Berlin, M. (2017). Placement breakdowns in long-term foster care—a regional Swedish study. *Child & Family Social Work*, 22(1), 15–25.
- Vis, S. A., Handegård, B. H., Holtan, A., Fossum, S., & Thørnblad, R. (2016). Social functioning and mental health among children who have been living in kinship and non-kinship foster care: results from an 8-year follow-up with a Norwegian sample. *Child & Family Social Work*, 21(4), 557–567.
- Waid, J., Kothari, B. H., Bank, L., & McBeath, B. (2016). Foster care placement change: The role of family dynamics and household composition. *Child Youth Serv Rev*, 68, 44–50. doi:10.1016/j.childyouth.2016.06.024
- Walker, J. S., Bruns, E. J., Rast, J., VanDenBerg, J., Osher, T. W., Koroloff, N., Adams, J. (2004). Phases and activities of the wraparound process. *Portland, OR: National Wraparound Initiative, Research and Training Center on Family Support and Children's Mental Health, Portland State University.*
- Webster, D., Barth, R. P., & Needell, B. (2000). Placement stability for children in out-of-home care: A longitudinal analysis. *Child Welfare*, 79(5), 614.
- Whenan, R., Oxlad, M., & Lushington, K. (2009). Factors associated with foster carer well-being, satisfaction and intention to continue providing out-of-home care. *Children and Youth Services Review*, 31(7), 752–760. doi:10.1016/j.childyouth.2009.02.001
- Wiegmann, W., Putnam-Hornstein, E., Barrat, V., Magruder, J., & Needell, B. (2014). The invisible achievement gap, part 2: How the foster care experiences of California public school students are associated with their education outcomes. *Cited in State of California, Department of Social Services.(2015). California's child welfare continuum of care reform*, 10.
- Yampolskaya, S., Armstrong, M. I., & King-Miller, T. (2011). Contextual and individual-level predictors of abused children's reentry into out-of-home care: a multilevel mixture survival analysis. *Child Abuse Negl*, 35(9), 670–679. doi:10.1016/j.chiabu.2011.05.005
- Younes, M. N., & Harp, M. (2007). Addressing the impact of foster care on biological children and their families. *Child Welfare*, 86(4), 21.
- Zeijlmans, K., Lopez, M., Grietens, H., & Knorth, E. J. (2017). Matching children with foster carers: A literature review. *Children and Youth Services Review*, 73(Supplement C), 257–265. doi:10.1016/j.childyouth.2016.12.017